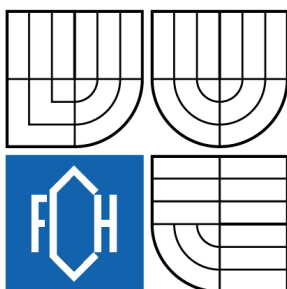




VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ
BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY



FAKULTA CHEMICKÁ
ÚSTAV CHEMIE A TECHNOLOGIE OCHRANY
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

FACULTY OF CHEMISTRY
INSTITUTE OF CHEMISTRY AND TECHNOLOGY OF
ENVIRONMENTAL PROTECTION

MOŽNÉ PŘÍSTUPY VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÉ POPULACE Z POHLEDU OCHRANY OBYVATELSTVA

APPROACHES IN EDUCATION OF ADULTS FROM THE VIEW OF POPULATION PROTECTION

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
BACHELOR'S THESIS

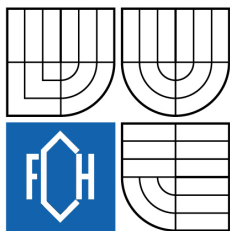
AUTOR PRÁCE
AUTHOR

SILVIE MRÁZKOVÁ

VEDOUcí PRÁCE
SUPERVISOR

Ing. BOHUSLAV SVOBODA, CSc.

BRNO 2010



Vysoké učení technické v Brně
Fakulta chemická
Purkyňova 464/118, 61200 Brno 12

Zadání bakalářské práce

Číslo bakalářské práce:	FCH-BAK0513/2009	Akademický rok: 2009/2010
Ústav:	Ústav chemie a technologie ochrany životního prostředí	
Student(ka):	Silvie Mrázková	
Studijní program:	Ochrana obyvatelstva (B2825)	
Studijní obor:	Krizové řízení a ochrana obyvatelstva (2804R002)	
Vedoucí bakalářské práce:	Ing. Bohuslav Svoboda, CSc.	
Konzultanti bakalářské práce:	Ing. Otakar Jiří Mika, CSc.	

Název bakalářské práce:

Možné přístupy ve vzdělávání dospělé populace z pohledu ochrany obyvatelstva

Zadání bakalářské práce:

Zpracovat odborné pojednání na stanovené téma, kde uvést své vlastní závěry, hodnocení a konkrétní náměty (argumentačně podložené) na zlepšení současného stavu ve zkoumané oblasti.

Termín odevzdání bakalářské práce: 28.5.2010

Bakalářská práce se odevzdává ve třech exemplářích na sekretariát ústavu a v elektronické formě vedoucímu bakalářské práce. Toto zadání je přílohou bakalářské práce.

Silvie Mrázková
Student(ka)

Ing. Bohuslav Svoboda, CSc.
Vedoucí práce

doc. Ing. Josef Čáslavský, CSc.
Ředitel ústavu

V Brně, dne 1.12.2009

prof. Ing. Jaromír Havlica, DrSc.
Děkan fakulty

ABSTRAKT

Přírodní a antropogenní katastrofy obklopují náš život čím dál víc. Oblast edukace běžného občana v ochraně obyvatelstva vykazuje stále velký deficit. Proto je třeba vymyslet a navrhnout způsoby, jak dosáhnout zlepšení. V první části práce je ohlédnutí od historie ochrany obyvatelstva až po současný stav. Poukazuje se na řešení této problematiky v sousedních evropských státech. Dále jsou analyzovány možné postupy a způsoby využití těchto poznatků v podmínkách naší republiky. Tyto přístupy je třeba ve vzdělávání dospělé populace v ochraně obyvatelstva uplatnit. V praktické části je vypracován vlastní návrh kapesního průvodce ochrany obyvatelstva.

ABSTRACT

Natural and anthropogenic disasters are increasingly becoming a part of our lives. The education area of an ordinary citizen still shows a big deficit. Therefore, there is necessary to think out and suggest the ways of improvement. The first section of my thesis deals with the civil protection from history up to present status. There is showed a solution of that problem in the neighbouring European countries. Further, there are analysed the possible procedures and ways of using these findings in the conditions of our country. These approaches are necessary to apply in an education of the adults in a civil protection. As a practical part of this thesis, it is proposed my own pocket guide to civil protection.

KLÍČOVÁ SLOVA

ochrana obyvatelstva, edukace dospělých osob v ochraně obyvatelstva, ochrana obyvatelstva ve světě, informovanost, připravenost

KEYWORDS

civil protection, education of adult population in civil protection, civil protection in the world, awareness, readiness

MRÁZKOVÁ, S. *Možné přístupy ve vzdělávání dospělé populace z pohledu ochrany obyvatelstva*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta chemická, 2010. 56 s. Vedoucí bakalářské práce Ing. Bohuslav Svoboda, CSc.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou vypracovala samostatně a že všechny použité literární zdroje jsem správně a úplně citovala. Bakalářská práce je z hlediska obsahu majetkem Fakulty chemické VUT v Brně a může být využita ke komerčním účelům jen se souhlasem vedoucího bakalářské práce a děkana FCH VUT.

.....
podpis studenta

Poděkování:

Velmi ráda bych na tomto místě poděkovala svému vedoucímu panu Ing. Bohuslavu Svobodovi, CSc. za odborné vedení a konzultace v průběhu tvorby bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat panu Ing. Otakaru Jiřímu Mikovi, CSc. za poskytnutí cenných materiálů a praktických rad.

OBSAH

OBSAH	5
1 ÚVOD	8
2 CÍL PRÁCE	9
3 HISTORIE OCHRANY OBYVATELSTVA.....	10
3.1 OBDOBÍ PŘEDVÁLEČNÉ.....	10
3.2 POVÁLEČNÝ VÝVOJ CIVILNÍ OCHRANY	10
3.3 OBDOBÍ 60. – 70. LET.....	11
3.4 CIVILNÍ OBRANA V OBDOBÍ 1976 – 1989	12
3.5 CIVILNÍ OBRANA V ČSFR.....	12
3.6 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	13
4 SOUČASNÝ STAV OCHRANY OBYVATELSTVA V ČR.....	14
4.1 LEGISLATIVA	14
4.1.1 Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému	14
4.1.2 Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení.....	14
4.1.3 Vyhláška MV č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů OO.....	14
4.1.4 Zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky.....	14
4.1.5 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015	15
4.1.6 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020	15
4.1.7 Dílčí závěr	16
5 CÍLOVÉ SKUPINY OBYVATEL VE VZDĚLÁVÁNÍ.....	17
5.1 ZÁJEM OBČANŮ O OCHRANU OBYVATELSTVA	18
6 POPIS A ANALÝZA MOŽNÝCH PŘÍSTUPŮ VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÉ POPULACE VE VYSPĚLÝCH STÁTECH EVROPY	19
6.1 STRUČNÝ PŘEHLED CIVILNÍ OCHRANY V RÁMCI EVROPSKÉ UNIE	19
6.2 SLOVENSKO	20
6.2.1 Charakteristika systému ochrany obyvatelstva	20
6.2.2 Model služby.....	20
6.2.3 Platná legislativa	20
6.2.4 Struktura vzdělávání.....	21
6.2.5 Závěrečné shrnutí problematiky na Slovensku	23
6.3 RAKOUSKO	23
6.3.1 Charakteristika systému ochrany obyvatelstva	23
6.3.2 Model služby.....	24
6.3.3 Platná legislativa	24
6.3.4 Struktura vzdělávání.....	24
6.3.4.1 Rakouský svaz civilní ochrany	24
6.3.4.2 Bezpečnostní informační střediska	25
6.3.4.3 Spolupráce mezi veřejnou správou a privátní sférou	26
6.3.5 Závěrečné shrnutí problematiky v Rakousku.....	26
6.4 POLSKO.....	26

6.4.1	Charakteristika systému ochrany obyvatelstva	26
6.4.2	Model služby.....	27
6.4.3	Platná legislativa	27
6.4.4	Struktura vzdělávání.....	27
6.4.5	Závěrečné shrnutí problematiky v Polsku	28
6.5	NĚMECKO	28
6.5.1	Charakteristika systému ochrany obyvatelstva	29
6.5.2	Model služby.....	29
6.5.3	Platná legislativa	29
6.5.4	Struktura vzdělávání.....	30
6.5.5	Závěrečné shrnutí problematiky v Německu.....	32
6.6	ŠVÝCARSKO	32
6.6.1	Charakteristika systému ochrany obyvatelstva	33
6.6.2	Model služby.....	33
6.6.3	Platná legislativa	33
6.6.4	Struktura vzdělávání.....	34
6.6.5	Závěrečné shrnutí problematiky ve Švýcarsku	34
6.7	MAĎARSKO	34
6.7.1	Charakteristika systému ochrany obyvatelstva	34
6.7.2	Model služby.....	35
6.7.3	Platná legislativa	35
6.7.4	Struktura vzdělávání.....	35
6.7.5	Závěrečné shrnutí problematiky v Maďarsku.....	36
6.8	FINSKO	36
6.8.1	Stručná charakteristika systému ochrany obyvatelstva.....	36
6.9	SLOVINSKO	37
6.9.1	Stručná charakteristika systému ochrany obyvatelstva.....	37
6.10	NÁVRH APLIKACE DO PODMÍNEK ČR.....	38
6.10.1	Česká republika & Slovensko	38
6.10.2	Česká republika & Rakousko	38
6.10.3	Česká republika & Polsko	39
6.10.4	Česká republika & Německo	39
6.10.5	Česká republika & Švýcarsko.....	39
6.10.6	Česká republika & Maďarsko	39
7	MOŽNÉ PŘÍSTUPY VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÉ POPULACE.....	41
7.1	ŠKOLENÍ V ZAMĚSTNÁNÍ.....	41
7.2	ORGANIZOVANÉ BESEDY (PŘEDNÁŠKY) V MÍSTĚ BYDLIŠTĚ	41
7.2.1	Projekt „Rady v nouzi“	42
7.3	VÝVĚSNÍ TABULE NA VEŘEJNĚ PŘÍSTUPNÝCH MÍSTECH A V DOPRAVNÍCH PROSTŘEDCÍCH	43
7.3.1	Informační projekt „Bezpečné cestování“	43
7.4	INFORMAČNÍ MATERIÁLY ROZESÍLANÉ POŠTOU	43
7.4.1	Upoutávky před představením v kině	44
7.5	INSTRUKTIVNĚ VZDĚLÁVACÍ POŘADY VE VEŘEJNOPRÁVNÍCH PROSTŘEDCÍCH (TV, ROZHLAS, TISK) ..	44
7.5.1	Krátké informační a vzdělávací šoty v televizi	45
7.5.1.1	Projekt „Štěstí přeje připraveným“	46

7.5.2	<i>Tisk</i>	47
7.5.3	<i>Odkazy na stránky s touto problematikou na hlavních vyhledávacích portálech</i>	47
7.5.4	<i>Teletext, textové zprávy a telefonní hovory</i>	47
7.5.5	<i>DVD a CD do domácností</i>	48
7.5.6	<i>Rozhlasové vysílání s touto problematikou</i>	48
7.5.7	<i>Plakáty, informační tabule podél silnic, velkoplošné obrazovky v ulicích velkých měst</i>	48
7.5.8	<i>Krátké informační přednášky před rodičovským sdružením</i>	49
7.6	PROJEKT NAZVANÝ „NÁRODNÍ CENTRUM PRO KRIZOVOU PŘIPRAVENOST A VÝCVIK SLOŽEK IZS“	49
7.6.1	<i>Kontaktní a koordinační centra Policie ČR</i>	49
7.7	SPORTOVNĚ VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY REALIZOVANÉ OBCÍ NEBO MĚSTEM	50
8	NÁVRH KAPESNÍHO PRŮVODCE	51
9	ZÁVĚR	52
10	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
11	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	55
12	PŘÍLOHA	56

1 ÚVOD

Naši společnost neustále ohrožují negativní vlivy, které způsobují přírodní a antropogenní katastrofy, v jejichž důsledku dochází k mimořádným událostem a krizovým situacím.

Řadoví občané nejsou schopni se postavit skutečným, ani potenciálním hrozbám, jak ukázaly např. povodně 1997 či 2002. V dnešní době je proto žádoucí, aby člověk nespolehal pouze na pomoc ostatních, především profesionálů, ale uměl si poradit sám. Každý by měl mít povědomí o rizicích, která ho ohrožují nejen v místě jeho bydliště. Jedině vzdělaný a informovaný občan dokáže pomoci sobě a svým blízkým, přátelům a ostatním lidem. Je běžné, že se lidé sebevzdělávají v různých směrech a vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva by nemělo být opomíjeno.

Veřejnost stále nedoceňuje skutečnost, že bude - li ovládat alespoň základní znalosti a dovednosti, zvýší se šance na jejich záchranu a usnadní to spolupráci mezi ohroženými a záchrannými složkami. Čas je ve většině případů klíčovým bodem.

Ochranu obyvatelstva jsem popsala od jejího vzniku, přes první pozornost věnovanou vzdělávání občanů až po současnost, kdy nastává útlum v této oblasti. Při pochopení současného stavu jsem se opírala o platnou legislativu.

Dále jsem se zaměřila na cílové skupiny vzdělávání v ochraně obyvatelstva, kde jsem svou pozornost věnovala především poslední cílové skupině, do které patří dospělá populace.

Ve stěžejní části práce jsem se zabývala postupy používané některými evropskými státy. Zaměřila jsem se především na státy, se kterými naše republika sousedí a na státy, které nám jsou rozlohou a počtem obyvatel podobné a z hlediska dané problematiky zajímavé.

Provedla jsem analýzu možných přístupů ve vzdělávání dospělých v těchto zemích, následně jsem hledala jejich využití v našich podmínkách. Pro dosažení maximální informační a srovnávací hodnoty jsem se snažila popsat státy podle jednotné osnovy. Nakonec jsem je porovnávala s naší republikou, kde jsem vyzdvihla způsoby vzdělávání, které jsou již v těchto zemích realizovány.

V závěru jsem se pokusila vytvořit návrh kapesního průvodce ve stručné podobě, aby ho mohl používat každý občan bez ohledu na věk nebo pohlaví.

Bakalářská práce byla zpracována na základě literární rešerše zpracované v Moravské zemské knihovně v Brně v prosinci 2009 na zadané téma a klíčová slova. Ve své práci jsem čerpala z domácích a zahraničních zdrojů za posledních deset let.

2 CÍL PRÁCE

Cílem mé bakalářské práce je analyzovat možné přístupy ve vzdělávání dospělých ve vyspělých evropských zemích a následně hledat jejich využití v našich podmínkách. Navrhnout další způsoby řešení vzdělávání dospělé populace v ochraně obyvatelstva. Vytvořit kapesního průvodce pro běžného občana.

3 HISTORIE OCHRANY OBYVATELSTVA

Pojem ochrana obyvatelstva je často používán pro označení integrovaného systému vztahů, vazeb a konkrétních opatření k ochraně obyvatelstva a jeho majetku v nejrůznějších situacích, kdy může dojít k jejich ohrožení, počínaje každodenními událostmi, přes nejrůznější katastrofy a nouzové situace až po ozbrojený konflikt. Tak, jak se postupně měnila vojensko – politická doktrína našeho státu v návaznosti na mezinárodní politickou situaci, měnilo se i zaměření a obsah jednotlivých činností a opatření, vedoucích k ochraně obyvatelstva v jednotlivých historických obdobích.[1]

3.1 Období předválečné

V období 1935 – 1938 představuje civilní protiletecká ochrana zatím jedinou historickou etapu existence ochrany obyvatelstva v podmínkách opravdového tržního hospodářství.

Přijetí zákona č. 82 o ochraně a obraně proti leteckým útokům dne 11. dubna 1935 v ČSR bylo do značné míry ovlivněno řadou vnitřních i zahraničně – politických faktorů. K nejvýznamnějším patřilo určité hospodářské oživení i v ČSR po celosvětové krizi z počátku třicátých let a zejména vývoj v sousedním Německu po nástupu nacistů.

Tento zákon úzce souvisel v oblasti výcviku příslušníků jednotek a přípravy obyvatelstva k plnění úkolů v rámci civilní protiletecké ochrany se zákonem č. 184 Sb. ze dne 1. července 1937 o branné výchově a s obsáhlým zákonem č. 131 Sb. ze dne 13. května 1936 o obraně státu.

Příprava obyvatelstva byla zaměřena na získání základních informací o možné vlastní ochraně před leteckými útoky v případě války. Činnosti byly rozděleny do tří situací, a to v době míru, po vyhlášení leteckého poplachu a po vyhlášení jeho konce. Pro každou situaci se doporučovaly zásady činnosti obyvatelstva. Všechny tyto činnosti byly popularizovány a propagovány pomocí ústředních cvičitelů, tisku a rozhlasu. K dané problematice byly vydávány účelové tiskoviny, zaměřené především na informace o sortimentu plynových masek a filtrů, protože ochrana jejich prostřednictvím byla zásadně řešena na komerční bázi.[1]

3.2 Poválečný vývoj civilní ochrany

Poválečné období 1945 – 1951 je charakteristické zrušením civilní protiletecké ochrany do roku 1948 a snahou o její znovu vybudování po tomto datu.

Vycházelo se z kritéria z období let 1935 – 1938, podle něhož byl každý desátý občan zapojen do civilní ochrany. Panovala obava z možného vzniku zmatku a paniky mezi širokou veřejností v případě otevřené proklamace přijímaných opatření. Vznikl zásadní rozpor, který se projevil v naprostém nedostatku sil, prostředků, služeb a zařízení, včetně informovanosti široké veřejnosti.

Rozmezí let 1951 – 1957 se vyznačuje vznikem civilní obrany a její výstavbou v duchu centralistického pojetí státu, pod přímým vlivem Sovětského svazu se zaměřením na ochranu proti konvenčním zbraním v případě ozbrojeného konfliktu.

Přílohou vládního usnesení bylo Nařízení o základních úkolech a povinnostech v civilní obraně na území Československé republiky, které formulovalo základní úkoly. Přísné utajování tohoto nařízení zpomalilo jeho postupné realizace. Civilní obraně nebylo možno dát potřebnou publicitu a občané tak nevěděli, na základě čeho jsou od nich požadovány různé činnosti.

Současně s budováním organizační struktury byly podnikány i první kroky k ochraně obyvatelstva. V organizaci civilní obrany, mimo štáb civilní obrany, vojenských útvarů civilní obrany a vědecko-výzkumné základny civilní obrany, zaujímaly důležité místo veřejné útvary civilní obrany.

Nejsložitějším úkolem v rámci těchto útvarů bylo organizační zabezpečení skupin svépomocí. Jejich personální naplňování z řad obyvatelstva bylo značně obtížné a jejich vyškolení nebo vycvičení v celé řadě případů prakticky nemožné.

V letech 1955 – 1957 byla organizována tzv. masová příprava obyvatelstva k civilní obraně. Příprava byla organizována v rozsahu 20 hodin (11 přednášky, 9 praktická cvičení). Vzhledem k neexistenci právních norem byla tato příprava prováděna kampaňovitě bez dlouhodobé koncepce a jejím realizátorem byl v podstatě stát. Deklarovaná dobrovolnost však ve svém důsledku byla příčinou toho, že se nepodařilo dosáhnout výsledků zejména v praktické připravenosti

3.3 Období 60. – 70. let

V letech 1960 – 1961 byla realizována *I. etapa všennárodní přípravy obyvatelstva k civilní obraně*. Jejím cílem bylo seznámit co nejvíce občanů s účinky zbraní hromadného ničení, se základy ochrany proti nim a naučit poskytování nejnútnejší pomoci sobě i spoluobčanům. Rozhodujícím kritériem úspěšnosti této etapy byla masová účast obyvatelstva.

Cílem *II. Etapy všennárodní přípravy obyvatelstva k civilní obraně* v letech 1962 – 1963 bylo získání praktických znalostí ochrany před účinky zbraní hromadného ničení. Přes značnou pozornost se nepodařilo dosáhnout očekávaných výsledků, zejména v praktické připravenosti. Negativní úlohu sehrála nedostatečná propagace a popularizace přípravy obyvatelstva v hromadných sdělovacích prostředcích.

V rozmezí let 1958 – 1975 plnila civilní obrana úkoly a opatření spojené s ochranou obyvatelstva a národního hospodářství proti použití zbraní hromadného ničení v případě ozbrojeného konfliktu. Změny ve státoprávním uspořádání země se do řízení civilní obrany promítly v roce 1968 (Usnesení vlády Republiky československé č. 4 ze dne 15. 1. 1958 a Směrnice o civilní obraně Republiky československé jako příloha tohoto usnesení, zákon č. 40/1961 Sb., o obraně Československé socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 73/1973Sb., o branné výchově, ve znění pozdějších předpisů)

Vše bylo i nadále přísně utajováno a zásadně nebyla legislativně řešena účast občanů na civilní obraně, jejich povinnosti a práva, spojená zejména s přípravou a školením k civilní obraně a s jejich účastí v jednotkách civilní obrany. Organizace a formy školení a výcviku v civilní obraně na konci padesátých let se ukázaly jako neefektivní.

V roce 1962 byla schválena nová koncepce ochrany obyvatelstva a národního hospodářství. V souladu s touto koncepcí ochrany obyvatelstva se stala v letech 1966 – 1973 příprava obyvatelstva k civilní obraně její součástí. Byla stanovena základní norma znalostí občana. Ani v tomto případě se však nepodařilo dosáhnout předpokládaného efektu a to především v praktické přípravě.

Právním podkladem přípravy občanů k civilní obraně byl zákon 73/1973 Sb. o branné výchově, ve znění pozdějších předpisů, jehož smyslem bylo:

- dosáhnout toho, aby každý občan cítil plnou odpovědnost za svoji osobní připravenost k civilní obraně,

- umožnit občanům, aby si osvojili znalosti a dovednosti nutné ke své ochraně a k ochraně spoluobčanů před účinky nepřátelských prostředků ničení,
- připravit občany k tomu, aby podle svých schopností mohli pomáhat při likvidaci napadení, živelních pohrom, požárů a velkých provozních havárií.

Těžiště přípravy bylo položeno na znalosti způsobů vyrozumění a varování, na znalosti režimu v zamořených prostorech, včetně záchranných prací, hygienické a speciální čistoty.[1]

3.4 Civilní obrana v období 1976 – 1989

Relativně dlouhá časová etapa 1976 – 1989 je charakterizována přechodem civilní obrany z rezortu federálního ministerstva vnitra k rezortu federálního ministerstva národní obrany, novou koncepcí ochrany obyvatelstva a snahou legalizovat činnost civilní obrany při přírodních katastrofách a průmyslových haváriích v době míru. (zákon 73/1973 Sb., o branné výchově, předpis CO-1-3 „Příprava občanů k civilní obraně“ z roku 1979 a jeho novelizace v roce 1986). Smyslem přípravy občanů k civilní ochraně v tomto období bylo připravit občany tak, aby v maximální možné míře byli schopni poskytnout ochranu sobě a svým spoluobčanům.

Hlavní zásady obsahoval Předpis CO-1-3. Měl sloužit k jednotnému pochopení cílů, obsahu, forem a organizace přípravy občanů k civilní obraně pro všechny orgány a instituce, jež se na organizaci a provádění přípravy podílely. Obsah přípravy občanů k civilní obraně byl realizován ve stanovených dvakrát dvou hodinách přímé výuky ročně pro všechny vrstvy obyvatelstva.

Přípravě občanů k civilní obraně byla věnována značná pozornost, ale ani tentokrát očekávaných výsledků nebylo dosaženo. Nízká účast vyplývala především z nejasné formulace zákona č. 73/1973 Sb., o branné výchově, zda je tato účast povinná či nikoliv.

Podle tohoto zákona měla být příprava občanů k civilní obraně prováděna především v mimopracovní době. V důsledku snahy o dosažení co největší účasti byla tato příprava ve výrobní sféře prováděna většinou v pracovní době a s podstatně větším počtem účastníků, což vedlo k potlačování praktických částí jednotlivých zaměstnání. Kvalita lektorů i v tomto období nebyla na odpovídající úrovni. Jednotlivá zaměstnání byla vedena často nepřijatelnou formou a naprosto nesplňovala svůj účel.

3.5 Civilní obrana v ČSFR

Poslední dvě časové etapy 1990 – 1992 a 1993 – 1999 se týkají činností civilní obrany v podmínkách demokratické České a Slovenské Federativní Republiky (ČSFR) a samostatné České republiky. Odrážejí množství systémových, organizačních a legislativních změn mimo jiné i změnu názvu – od roku 1993 se hovoří o **civilní ochraně**.

Přechodné období 1990 – 1992 (Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 168/1991Sb., o vázanosti České a Slovenské Federativní Republiky Dodatkovými protokoly I a II k Ženevským úmluvám z roku 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter, přijatými v Ženevě v roce 1977, Směrnice pro činnost nevojenské části Civilní obrany ČSFR v přechodném období z roku 1990).

V roce 1991 byla schválena nová Koncepce Civilní ochrany ČSFR, jejíž přílohou byl Harmonogram nejdůležitějších opatření v letech 1991 – 1992. Jejím cílem bylo určité legislativní vymezení místa a úlohy civilní obrany na přechodnou dobu, než bude právně zakotvena prostřednictvím samostatného zákona. Poprvé zde byla jasně formulována funkce

civilní obrany v době míru. Úkoly a opatření byly zřetelně odděleny od úkolů za branné pohotovosti státu.

Příprava občanů k civilní obraně v tomto přechodném období nebyla opět řešena v důsledku toho, že dosud platná legislativa se stala již nevyhovující a o novém samostatném zákonu se pouze uvažovalo.

Usnesením vlády České republiky dnem 24. prosince 1993 č. 660 byly ke dni 31. 12. 1993 zrušeny štáby civilní ochrany okresů a statutárních měst a jejich funkci převzal dnem 1. ledna 1993 Štáb CO České republiky. Pro fungování systému civilní ochrany v podmínkách České republiky a zejména pro jeho transformaci bylo dne 17. března 1993 vydáno Usnesení vlády ČR č. 126/1993 ke stavu civilní ochrany České republiky, její struktuře a materiálnímu zabezpečení s přílohou Opatření civilní ochrany České republiky.

Usnesením vlády České republiky č. 246 ze dne 29. května 1993 byly stanoveny zásady Integrovaného záchranného systému (IZS).

V oblasti vzdělávání plnil funkci centrálního vzdělávacího zařízení civilní ochrany Institut civilní ochrany ČR (ICO ČR) Lázně Bohdaneč, který je v oblasti vzdělávání akreditován u Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. ICO ČR vznikl v roce 1991 integrací bývalého Výzkumného ústavu CO ČSSR (ČSFR) Pardubice, Učebně-výcvikového střediska CO ČSSR (ČSFR) Kutná Hora a Výpočetního střediska CO ČSSR (ČSFR) Slovenská Lúпча.[1]

3.6 Dílčí závěr

V minulosti v naší zemi probíhaly snahy o zlepšení vzdělání obyvatel v oblasti ochrany obyvatelstva. Osobně bych vyzdvihla období 70. let, kde byly položeny základy pro zapojení obyvatelstva do této problematiky. Občané však stále nebrali vážně fakt, že ozbrojený konflikt v naší zemi je málo pravděpodobný a že je třeba se zaměřit a být připraven i pro každodenní události. Za velký krok z historie považuji rok 1973, kdy vzniknul zákon o branné výchově, protože měl za svůj cíl vzbudit v občanovi plnou zodpovědnost v civilní obraně. Jako zásadní dokument bych zvolila Předpis CO-1-3, který obsahoval náležitosti připravenosti obyvatelstva v civilní obraně. Osobně bych však zavedla povinnost účasti na dvouhodinovém sezení. Je pravda, že kvůli většímu počtu zúčastněných byla příprava prováděna v pracovní době, mělo se však promyslet rozložení doby a přípravu provádět na etapy, aby měl každý právo se informovat a zeptat na věci, které mu nebyly jasné. Takovou přípravu bych realizovala podobně, jako se musí chodit na preventivní zdravotní prohlídku k lékaři, občané by museli potvrdit svou účast podpisem a úspěšně vyplnit test, který by prověřil jejich znalost. Kdo by test nenapsal, musel by si přípravou projít ještě jednou. Snahy o zapojení občana do civilní ochrany nebyly špatné, bohužel se však nepodařilo zvýšit zájem v dostatečné míře. Stalo se tak hlavně v důsledku nedostatečné propagace.

4 SOUČASNÝ STAV OCHRANY OBYVATELSTVA V ČR

V polovině roku 2000 bylo přijato několik nových zákonů s platností od 1. ledna 2001, z nichž především zákon č. 238 ze dne 28. června 2000 o Hasičském záchranném sboru České republiky, zákon č. 239 z téhož dne o integrovaném záchranném systému a zákon č. 240 z téhož dne o krizovém řízení (krizový zákon) vymezily legislativně novým způsobem civilní ochranu. Mezi důležité dokumenty patří také vyhláška MV č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů OO a zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. Dále bych zmínila Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 a Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020.

4.1 Legislativa

4.1.1 Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému

V rámci ustanovení § 7 odst. 2 písm. g) zákona o IZS Ministerstvo vnitra plní úkol [2] „organizování instruktáží a školení v oblasti ochrany obyvatelstva a pro přípravu složek integrovaného záchranného systému zaměřené na jejich vzájemnou součinnost; k tomuto účelu zřizuje vzdělávací zařízení“. Podle ustanovení § 7 odst. 4 citovaného zákona tyto činnosti vykonává Ministerstvo vnitra – Generální ředitelství HZS ČR.

Na základě ustanovení § 10 odst. 5 písm. b) zákona o IZS pak HZS provádí „organizování instruktáží a školení v oblasti ochrany obyvatelstva a v přípravě složek integrovaného záchranného systému zaměřené na jejich vzájemnou součinnost; k tomuto účelu zřizuje vzdělávací zařízení“.

4.1.2 Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení

Na základě ustanovení § 10 písm. b) krizového zákona [3] Ministerstvo vnitra plní úkol „organizování instruktáží, školení a další přípravu k získání zvláštní odborné způsobilosti pracovníků orgánů krizového řízení; k tomu účelu zřizuje vzdělávací zařízení“.

Hasičský záchranný sbor kraje ve smyslu ustanovení § 15 odstavec 4 písm. c) tohoto zákona „seznamuje obce, právnické a fyzické osoby s charakterem možného ohrožení, s připravenými krizovými opatřeními a se způsobem jejich provedení“.

Seznamovat právnické a fyzické osoby s charakterem možného ohrožení, s připravenými krizovými opatřeními a se způsobem jejich provedení, ukládá a to v ustanovení § 21 odst. 3 krizový zákon také obecním úřadům.

4.1.3 Vyhláška MV č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů OO

Podle ustanovení § 2 písm. e) zákona č. 239/2000 Sb. o IZS a k tomuto zákonu vydaného prováděcího předpisu – vyhlášky ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolu ochrany obyvatelstva, se ochranou obyvatelstva rozumí plnění úkolu civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí (kolektivní ochrana obyvatelstva), nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku (např. individuální ochrana obyvatelstva). [4]

4.1.4 Zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky

Podle čl. 1 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, je garantem ochrany životů, zdraví a majetkových hodnot stát. Základním principem systému ochrany je

především vytváření podmínek pro přípravu na vznik mimořádných událostí a krizových situací. Tato příprava kromě jiného představuje přiměřenou informovanost občanů o možném vzniku nebezpečí v místě bydliště a jejich dostatečnou výchovu v oblasti ochrany obyvatelstva. [5]

4.1.5 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015

Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 (dále jen „Koncepce 2006/2015“) byla schválena usnesením vlády České republiky ze dne 22. dubna 2002, v které byly stanoveny další směry rozvoje pro občany zvláště citlivých opatření. V Koncepci 2006/2015 byl uveden dosavadní stav v oblasti ochrany obyvatelstva v České republice a navrženo řešení stávajících problémů. Ochrana obyvatelstva byla v Koncepci 2006/2015 charakterizována jako soubor činností a postupů věcně příslušných orgánů, dalších subjektů i jednotlivých občanů, směřujících k minimalizaci dopadů mimořádných událostí na životy a zdraví obyvatelstva, majetek a životní prostředí. Vycházela ze základních principů uplatňovaných ve vyspělých zemích světa, na základě kterých by měla být ochrana obyvatelstva organizována.

V Koncepci 2006/2015 se klade důraz na prohloubení veřejné informovanosti, jejímž výsledkem musí být informovaný občan. K tomu by měly státní orgány, orgány územních samosprávných celků a zaměstnavatelé poskytovat informace o možných ohroženích, plánovaných opatřeních a postupu při řešení následků mimořádných událostí. Obdržené informace, získané znalosti a dovednosti umožní občanovi chránit svoji osobu a poskytovat pomoc svým bližním. [6]

4.1.6 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020

V „Harmonogramu realizace opatření ochrany obyvatelstva“ [6] je jedním z opatření vytvoření Programu výchovy a vzdělávání obyvatelstva k jeho bezpečnosti a ochraně při MU a KS, který má být realizován v roce 2010. Koncepce klade i nadále důraz na zkvalitnění připravenosti obyvatelstva pro zvládání MU, v čemž jsou stále značné rezervy.

Zejména obec za pomoci složek IZS musí více sehrávat rozhodující roli v informovanosti, resp. přípravě občanů k sebeochraně a vzájemné pomoci při MU a KS. Využívá k tomu hromadných komunikačních prostředků a všech dostupných prostředků propagace. Důležitou úlohu v této oblasti bude plnit podniková sféra a občané na základě budovaného systému ochrany obyvatelstva a v jeho rámci vymezených úkolů. Veřejná správa i podniková sféra musí motivovat a získat občany k aktivní účasti pro zajišťování vlastní bezpečnosti, bezpečnosti svých zaměstnanců, spoluobčanů a blízkých.

Informování bude organizováno s cílem zvýšení připravenosti obyvatelstva všech věkových skupin pro obranu, ochranu a zvládání KS. Základním prvkem systému ochrany obyvatelstva musí být informovaný a sebevzdělaný občan, který bude umět reagovat na přijímaná opatření, chránit sebe a poskytovat pomoc ostatním osobám.

Ve veřejnoprávních médiích je nutné vytvořit větší časový prostor k informování obyvatelstva o hrožících nebo vzniklých mimořádných událostech a jeho chování při jejich zvládání, ale i k preventivně výchovnému působení na obyvatelstvo.

Informovanost o MU a KS bude třeba řešit i vůči cizím státním příslušníkům, aktuálně pobývajícím na území ČR. Bude nutné také řešit informovanost občanů ČR pobývajících v zahraničí cestou zastupitelských úřadů.

Na základě získaných informací a praktických zkušeností se očekává adekvátní reakce občana při mimořádných událostech a krizových situacích.

4.1.7 Dílčí závěr

Nedostatečná připravenost obyvatelstva pro obranu, ochranu a zvládání mimořádných událostí a krizových situací stále ještě zůstává problémem, který je třeba řešit. Někteří občané se postavili do role pasivních a zcela se spoléhají na činnost profesionálů. Občané mají právo na pomoc státu, ale mají i povinnosti a spoluodpovědnost za svoji ochranu.

5 CÍLOVÉ SKUPINY OBYVATEL VE VZDĚLÁVÁNÍ

Pojmem cílové skupiny se v tomto případě rozumí [7]:

- Pracovníci orgánů státní správy a samosprávy, právnické nebo podnikající fyzické osoby,
- Fyzické osoby předškolního a školního věku, osoby připravující se na výkon povolání,
- Ostatní dospělé osoby, senioři.

U první cílové skupiny – pracovníků státní správy a samosprávy, právnických nebo podnikajících fyzických osob (PaPFO) – se vychází z „Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení“, která byla schválena usnesením Bezpečnostní rady státu ze dne 16. listopadu 2004 č. 14.

Cílem vzdělávání zaměstnanců u PaPFO by měla být snaha připravit zaměstnance na všechny eventuality, které mohou nastat během MU a KS, tak aby byli schopni na nastalou situaci vhodně reagovat. Důležité je, aby byli seznámeni s připravenými ochrannými opatřeními a zároveň byli poučeni o žádoucím chování během MU a KS včetně sebeochrany a vzájemné pomoci.

Vzdělávání musí být orientováno jak na vrcholový management, tak na všechny zaměstnance, je však nutno respektovat jejich pracovní zařazení a vzdělávání profilovat a realizovat v souvislosti s pracovními pozicemi, které tito zaměstnanci zastávají. Mělo by být také spojeno s mírou odpovědnosti za realizaci a plnění úkolů spojených s ochranou zaměstnanců a činnostech při MU a KS.

Pro druhou cílovou skupinu - fyzické osoby předškolního a školního věku, osoby připravující se na výkon povolání – v oblasti ochrany obyvatelstva rovněž existuje celá řada koncepcí, vzdělávacích a informačních materiálů. Výuka problematiky ochrany obyvatelstva je v souladu s rozhodnutím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) na všech základních, středních a vyšších odborných školách ČR počínaje školním rokem 1999/2000 realizována vyučováním blokem „Ochrana člověka za mimořádných událostí“.

Poslední cílovou skupinou, nejpočetnější a s ohledem na demografické složení nejkomplikovanější, **jsou dospělí osoby a senioři**. Pokud se jedná o fyzické osoby v pracovním (zaměstnaneckém) poměru, potom zde existuje jistá pravděpodobnost, že jejich zaměstnavatelé splní zákonnou povinnost a pro dobu přítomnosti na pracovištích poskytnou nezbytné informace o způsobech ochrany a sebeochrany při vzniku MU. Situace se však radikálně mění v okamžik konce pracovní doby, kdy je fyzická osoba při vzniku MU plně odkázána na své znalosti a dovednosti především v oblasti sebeochrany a poskytování vzájemné pomoci. Se zvyšujícím se fyzickým věkem osob dochází k zákonitému poklesu znalostí a dovedností. Jediným způsobem, jak tento pokles zpomalit, je opakování, upevňování již získaných, případně doplňování existujících znalostí a dovedností. Forem, které to umožňují, existuje celá řada. Patří k nim organizování různých popularizačních akcí, vydávané brožurky, letáky a videoklipy. Nejtěžším úkolem však je, jak v občanech vyvolat zájem o tuto problematiku. Jak by bylo nejlepší občany motivovat, aby věnovali v současném uspěchaném světě několik chvil k získání nebo upevnění znalostí a dovedností v oblasti tak důležité pro jejich životy a životy jejich blízkých. Úskalí se skrývá v převažujícím názoru mezi lidmi, že pro nejbližších několik desítek let nám nic nehrozí. [7]

5.1 Zájem občanů o ochranu obyvatelstva

Evropská komise si již od osmdesátých let minulého století v časovém intervalu dvou až tří let nechává provést průzkum veřejného mínění v oblasti civilní ochrany obyvatelstva [8]. Podle přehledu v publikacích Eurobarometer tyto průzkumy pravidelně ukazují, že přibližně 85 % (+/- 3 procentní body) dotazovaných evropských občanů cítí, že je pro ně důležité být lépe informováni o postupu jejich činnosti v případě technologické havárie, přírodní či jiné katastrofy. Je zcela zřejmé, že zájem obyvatelstva o tuto problematiku neustále roste s časem a vzhledem k rychle se měnící bezpečnostní situaci ve světě, změnám bezpečnostních rizik a prudkému nárůstu teroristických činů se dá očekávat, že tento trend zvyšujícího se zájmu lidí o ochranu obyvatelstva bude pravděpodobně i nadále pokračovat.

Výsledky výzkumu realizovaného v České republice přinesly podobné zjištění. Zájem populace o problematiku ochrany obyvatelstva je vysoký. Respondenti z výzkumu na otázku: **"Myslíte si, že je pro vás důležité být lépe informován (a) o tom co dělat v případě přírodní katastrofy, technologické havárie či teroristického útoku?"** odpověděli v 95% kladně. Tento výsledek porovnání je zajímavý i z toho důvodu, že zatímco obyvatelé EU jsou pravděpodobně ovlivňováni zejména vývojem bezpečnostních rizik (národních a globálních), v ČR může být kromě tohoto faktu ještě ovlivňujícím faktorem stále doznívající negativní „pachut“ ideologicky orientované branné výchovy a civilní obrany. Přesto výzkum ukázal, že jsme na tom v oblasti chápání významu civilní ochrany s Evropany stejně nebo přinejmenším velmi podobně. Považujeme ji za velmi důležitou.

V současné době mohou občané získat potřebné informace v otázkách ochrany obyvatelstva u hasičských záchranných sborů krajů a na jejich územních odborech a na obecních úradech. Vlastní formy vzdělávání a ochrany pak mají vytvořeny některé zejména průmyslové a užitkové společnosti. Ministerstvo vnitra v rámci svých možností rozšiřuje informační brožury a poskytuje relativně aktualizované informace na svých webových stránkách. Na bázi dobrovolnosti připravují některé organizace pro občany a zejména pak pro děti ukázková cvičení integrovaného záchranného systému a speciální příležitostné přednášky.

6 POPIS A ANALÝZA MOŽNÝCH PŘÍSTUPŮ VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÉ POPULACE VE VYSPĚLÝCH STÁTECH EVROPY

Vzdělávací proces včetně praktických nácviků a společných cvičení jednotlivých záchranných subjektů ochrany obyvatelstva je odvislý především od modelu výkonu služby a dále od charakteru a specifiky každého záchranného subjektu.

V současné době je ve většině zemí tendence uskutečňovat vzdělávací procesy společně s cílem optimalizace při vlastním nasazení. Prosazuje se trend provádět základní a další vzdělávání příslušníků záchranných subjektů centrálně v jednom nebo několika málo vzdělávacích zařízeních. [9]

V následující části mé práce jsem popsala ochranu obyvatelstva a vzdělávání v této oblasti v zemích Evropy. Zaměřila jsem se nejprve na všeobecnou charakteristiku ochrany obyvatelstva a připravenost veřejnosti v rámci Evropské unie. Dále jsem popsala státy, které s naší republikou sousedí. Neopomenula jsem další státy, se kterými naše země spolupracuje v rámci této problematiky, přičemž u Finska a Slovinska zmiňuji pouze stručnou charakteristiku ochrany obyvatelstva, protože systém vzdělávání je velmi podobný našemu.

6.1 Stručný přehled civilní ochrany v rámci Evropské unie

Území Evropské unie je pravidelně sužováno závažnými katastrofami, jakými jsou zemětřesení, povodně, sesuvy půdy, lesní požáry a ohrožování životního prostředí. Hlavní odpovědnost při řešení následků katastrof leží na členských státech, přičemž spolupráce v oblasti civilní ochrany na úrovni EU si klade za cíl podporovat a stimulovat úsilí již vyvíjené na národní úrovni. Cílem spolupráce v záležitostech civilní ochrany na úrovni EU je zajistit lepší ochranu občanů, životního prostředí a majetku v případě přírodních katastrof a katastrof v oblasti technologií, a to zejména:

- podporovat a stimulovat úsilí na národní, regionální a místní úrovni s ohledem na prevenci katastrof, připravenost osob zodpovědných za civilní ochranu a s ohledem na intervenci v případě katastrofy,
- přispívat k informovanosti veřejnosti za účelem zvyšování úrovně vlastní ochrany občanů Evropy,
- zřídit systém sloužící k účinné a rychlé spolupráci mezi národními správami pro civilní ochranu v případě, že je potřeba vzájemná pomoc,
- zvýšit součinnost akcí podniknutých na mezinárodní úrovni v oblasti civilní ochrany, zejména v oblasti spolupráce s kandidátskými zeměmi střední a východní Evropy a spolupráce s partnerskými zeměmi v oblasti Středozemního moře.

Spolupráce Společenství v oblasti civilní ochrany začala v roce 1985, kdy byly položeny základy pro spolupráci Společenství na setkání ministrů, které se konalo v Římě. V letech 1985 až 1994 bylo přijato šest usnesení, jejichž implementace vyústila ve vytvoření několika pracovních nástrojů, které měly zajistit lepší připravenost osob činných v oblasti civilní ochrany a účinnější reakce v případě katastrofy. Jednalo se například o vytvoření pracovní příručky, ve které byla, mimo jiné, uvedena různá národní kontaktní místa v každém členském státě, jakož i informace o možnostech reakcí dostupných v daném členském státě; zřízení provozního systému s možností kontaktování 24 hodin denně, jehož hlavním úkolem bylo shromažďovat a rozšiřovat informace a mobilizovat odborné znalosti získané od státních

správ. Kromě toho je výsledkem rozhodnutí Rady z roku 1991 také jednotné evropské číslo tísňového volání (112).

V roce 1997 akce Společenství týkající se civilní ochrany pokročila výrazně vpřed, když bylo přijato rozhodnutí Rady, kterým byl zaveden první Akční program civilní ochrany (1998-1999), po kterém následovalo přijetí pětiletého Akčního programu (2000-2004). Akční program kladl větší důraz na prevenci katastrof a informovanost veřejnosti. [10]

6.2 Slovensko

6.2.1 Charakteristika systému ochrany obyvatelstva

Ústředním orgánem státní správy pro civilní ochranu obyvatelstva je Úřad civilní ochrany Ministerstva vnitra Slovenské republiky. Jeho úkoly spočívají především v ochraně života, zdraví a majetku před následky mimořádných událostí, analýze možného ohrožení, přijímání opatření ke snížení rizik ohrožení a v určení postupů a činností při odstraňování následků mimořádných událostí. Problematika civilní ochrany je řešena příslušným zákonem z roku 1994 ve smyslu dalších předpisů a Slovensko tak patří k prvním zemím tzv. východního bloku, které tuto oblast řeší samostatným zákonem. [11]

6.2.2 Model služby

Model výkonu služby v rámci ochrany obyvatelstva je kombinací profesionálního principu, dobrovolnosti a určitého druhu povinné služby. Vojáci z povolání a vojáci základní služby, povolávání v rámci braného zákona, v ochraně obyvatelstva po transformaci záchranných brigád civilní ochrany již nefungují. [12]

6.2.3 Platná legislativa

Vzdělávání v civilní ochraně vychází především ze zákona č. 42/1994 Z. z. o civilní ochraně obyvatelstva, ve znění pozdějších předpisů, kde podle § 6 odst. 1 písm. f) *civilní ochrana zahrnuje organizování, řízení a provádění přípravy na civilní ochranu*, na základě § 12, odst. 1 písm. h) *Ministerstvo vnitra koordinuje přípravu na civilní ochranu*, v souladu s § 14 odst. 1 písm. c) *obvodní úřad řídí a organizuje přípravu na civilní ochranu*, ve smyslu § 14a odst. 1, písm. d) *samosprávný kraj metodicky řídí a provádí přípravu obyvatelstva na sebeochranu a vzájemnou pomoc a přípravu na poskytování první pomoci ve spolupráci s veřejnoprávními institucemi s humanitárním posláním* a podle § 15 odst. 1), písm. i) *obec zabezpečuje a provádí přípravu jednotek civilní ochrany obce a ve spolupráci s veřejnoprávními institucemi s humanitárním posláním zabezpečuje přípravu obyvatelstva k sebeochraně a vzájemné pomoci*.

Příprava na civilní ochranu se podle § 18 provádí *bezplatně* a zahrnuje:

- přípravu jednotek civilní ochrany,
- přípravu obyvatelstva na sebeochranu a vzájemnou pomoc a také přípravu na poskytování první pomoci.

V souladu s § 18 *přípravu na civilní ochranu provádějí mimo obvodních úřadů, právnických osob - podnikatelů a obcí také sdružení humanitárního zaměření*.

Vzdělávání personálu koordinačních středisek integrovaného záchranného systému (dále jen "IZS") a složek v něm působících je řešeno zákonem č. 129/2002 Z. z. o integrovaném

záchranném systému, ve znění pozdějších předpisů, kde je v § 4, písm. c) stanoveno, že Ministerstvo vnitra zabezpečuje ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví odbornou přípravu osob, zařazených do koordinačních středisek, operačních středisek tísňového volání a do dispečerských pracovišť, a dále v § 5 odst. 2 písm. h) je uvedeno, že koordinační středisko provádí odbornou přípravu složek IZS v rozsahu stanoveném v § 16 tohoto zákona. Realizace procesu vzdělávání je vymezena vyhláškou č. 303/1996 Z. z. k zabezpečování přípravy na civilní ochranu a dalšími předpisy. [13]

6.2.4 Struktura vzdělávání

Příprava k civilní ochraně se organizuje a provádí ve dvou stupních, a to:

- v základním stupni,
- ve středním stupni.

Základní stupeň přípravy obsahuje základní teoretické znalosti a praktické zkušenosti, dovednosti a návyky, potřebné k plnění úkolů a opatření civilní ochrany včetně sebeochrany a pomoci jiným v nouzi. Tento stupeň přípravy organizuje:

- obvodní úřad v jím zřízeném středisku přípravy civilní ochrany obvodu pro všechny štáby a všechny odborné jednotky ustavené pro potřeby daného území,
- obec pro štáb a všechny odborné jednotky, ustavené pro potřebu obce,
- vedoucí objektu pro štáb a všechny odborné jednotky, ustavené pro potřeby daného území.

Střední stupeň přípravy obsahuje odborné teoretické znalosti a praktické zkušenosti, dovednosti a návyky, potřebné k plnění úkolů a opatření civilní ochrany včetně sebeochrany a pomoci jiným v nouzi. Tento stupeň přípravy organizuje:

- obvodní úřad pro vybrané štáby a vybrané odborné jednotky, ustavené v objektech pro potřebu daného území, ve střediscích přípravy a v Oddělení vzdělávání a přípravy Vzdělávacího a technického ústavu civilní ochrany,
- obec pro štáb a vybrané odborné jednotky, ustavené pro potřebu obce po dohodě s obvodním úřadem ve středisku přípravy,
- vedoucí objektu pro štáb a vybrané odborné jednotky, ustavené pro potřeby vlastního objektu, po dohodě s obvodním úřadem ve středisku přípravy.

Nedílnou součástí vzdělávání v civilní ochraně je také příprava občanů k sebeochraně a vzájemné pomoci. Mezi hlavní formy této přípravy patří:

- informační a poradenská služba poskytovaná základnami vzdělávací báze, orgány státní správy, samosprávy a dalšími subjekty,
- programy a relace v masmédiích, připravené a hrazené „dotčenými“ subjekty,
- ediční a publikační činnost, prováděná vzdělávací bází, orgány státní správy, samosprávy a „dotčenými“ subjekty,
- preventivně-výchovná a propagační činnost,
- teoretické školení a praktický výcvik, prováděný orgány státní správy a samosprávy v kategorizovaném území. [11]

Rozhodující vzdělávací základnu na stupni stát představuje **Vzdělávací a technický ústav civilní ochrany** (dále jen "Ústav") se sídlem ve Slovenské Ľupči nedaleko Banské Bystrice. Jeho odborná pracoviště, zabývající se vzděláváním (střediska přípravy), se nacházejí v Limbachu (Bratislavský kraj), Nitře (Nitranský kraj) a ve Spišské Nové Vsi (Košícký kraj).



Obrázek 1 - Slovenská republika – vzdělávací zařízení

Ústav je zařízením Ministerstva vnitra Slovenské republiky pro vzdělávání a přípravu v oblasti civilní ochrany a IZS, provádění zkoušek a oprav materiálu civilní ochrany a spojovací techniky a k provádění laboratorní kontroly nebezpečných a radioaktivních látek v přímém řízení Úřadu civilní ochrany Ministerstva vnitra Slovenské republiky.

Mezi hlavní úkoly Ústavu v oblasti vzdělávání patří:

- příprava, organizace a realizace vzdělávání zaměstnanců, kteří plní úkoly v civilní ochraně a v IZS,
- podíl na přípravě obyvatelstva na civilní ochranu.

Vzdělávací složkou Ústavu je **Oddělení vzdělávání a přípravy na civilní ochranu**, které metodicky řídí **střediska přípravy** a které také provádí vlastní vzdělávací činnost v místě dislokace Ústavu ve Slovenské Ľupči.

Ústav připravuje, organizuje a provádí vzdělávání zaměstnanců, kteří plní úkoly v oblasti CO a IZS a v tomto směru se také podílí na přípravě obyvatelstva. Dále se podílí na ediční, publikační a propagační činnosti v oblasti CO a IZS a zabezpečuje informační, knihovnický a dokumentární servis. [11]

Ústav je zároveň jedním ze čtyř vzdělávacích středisek, jejichž činnost metodicky řídí oddělení vzdělávání a přípravy na civilní ochranu. VTÚ CO organizuje základní, zdokonalovací a specializované kurzy jak v celostátní, tak v krajské působnosti. Kurzy jsou určeny zejména pro zaměstnance, zabezpečující úkoly CO na ministerstvech a ostatních orgánech státní správy a samosprávy, zaměstnance odborů krizového řízení krajských a obvodních úřadů a právnických osob. Organizují se zde také kurzy instruktorů CO a kurzy operátorů koordinačních středisek IZS krajských úřadů. VTÚ CO rovněž organizuje kurzy pro učitele základních a středních škol, kteří vyučují problematiku CO. S velkým ohlasem se setkávají tzv. **Dny CO** - dny otevřených dveří pro krizové štáby, řídicí pracovníky, základní a střední školy spojené s ukázkami.

S oblastí vzdělávání je úzce propojena ediční, propagační a publikační činnost. VTÚ CO je sídlem redakčního pracoviště odborného časopisu "Civilná ochrana - revue pre civilnú ochranu obyvateľstva". Dvoutměsíční periodikum je adresováno všem právnickým a fyzickým osobám, které se podílejí na plnění úkolů ochrany obyvatelstva a všem čtenářům, kteří se o problematiku CO zajímají. [14]

Další formou přípravy zájemců je distanční vzdělávání organizované prostřednictvím internetu. Přihlášeným odborný garant kurzu poskytuje interaktivní prezentaci

v Power Pointu. V současnosti poskytují zájemcům o absolvování kurzu prezentaci na datovém nosiči. Po zveřejnění na internetu bude prezentace přístupná veřejnosti a prostřednictvím počítačů návštěv se zde bude možné podívat i na zpětnou vazbu.

Od roku 2000 rozvíjí VTÚ KMCO vzdělávací aktivity také pro zahraničí. Nejvýznamnější jsou kurzy věnované přípravě inspektorů OPCW (Organizace pro zákaz chemických zbraní) se sídlem v Haagu. Doposud ve spolupráci s ministerstvem hospodářství a ministerstva obrany ústav uspořádal šest základních a tři specializované kurzy zahraničních expertů z členských zemí OPCW. [15]

6.2.5 Závěrečné shrnutí problematiky na Slovensku

Na Slovensku se ochrana obyvatelstva řeší podobně jako v naší zemi. Vzdělávání obyvatel v této problematice pomáhá především Vzdělávací a technický ústav civilní ochrany, který pořádá kurzy a podílí se na ediční a propagační činnosti v rámci CO. Občany informuje také časopis Civilná ochrana a mohou dle zájmu obdržet CD s prezentací.

6.3 Rakousko

Civilní ochrana (Zivilschutz) je součástí civilní zemské obrany (Zivile Landesverteidigung), která společně s hospodářskou zemskou obranou (Landwirtschaftliche Landesverteidigung) tvoří oblast civilního nouzového plánování (Zivile Notfallplanung). Úkoly civilní ochrany jsou podobné jako v Německu s tím rozdílem, že místo ochrany kulturních hodnot se civilní ochrana, a to velice důkladně, zabývá ochranou obyvatelstva před ionizujícím zářením. [16]

6.3.1 Charakteristika systému ochrany obyvatelstva

Ochranu obyvatelstva v Rakousku lze chápat jako systém pro pomoc, ochrany a preventivní opatření při každodenních událostech, katastrofách a v případě války. Jedná se o obsáhlou ochranu proti katastrofám, která se oficiálně nazývá civilní ochrana.

Civilní ochrana je realizována opatřeními:

- úřadů – příprava legislativy, mezinárodní spolupráce, varování a informování obyvatelstva, koordinace zásahových sil,
- zásahových organizací – jejich spolupráce a motivace dobrovolných sil a prostředků,
- privátního sektoru – zvláštní pozornost a důraz na informování a vzdělávání obyvatelstva v rámci sebeochrany a vzájemné sousedské pomoci.

V Rakousku jsou zřízeny zvlášť úřady odpovědné za ochranu při katastrofách a zvlášť úřady, které jsou odpovědné za ochranu před účinky ozbrojených konfliktů. Obojí jsou civilní. Ochrana při katastrofách je úkolem spolkových zemí, za ochranu před ozbrojeným konfliktem odpovídá spolková vláda. Každá spolková země má svůj vlastní zákon o ochraně při katastrofách. Ke zlepšení ochranných opatření byla v rámci spolkového ministerstva vnitra zřízena poradna pro přístroje určené k ochraně při katastrofách a u ministerstva zdravotnictví a ochrany životního prostředí byl založen poradní sbor pro katastrofy. [17]

V Rakousku, podobně jako v Německu, existuje poměrně široká angažovanost občanů v dobrovolných záchranných organizacích, což se projevuje především v požární ochraně. Je obecně známo, že výkon služby v rakouské požární ochraně spočívá téměř beze zbytku na principu dobrovolnosti s tím, že veškeré náklady jsou hrazeny „co nejširším“ způsobem tak, aby přímé výdaje státu a zemí byly co nejnižší.

Pro Rakousko je také typická poměrně široká účast občanů v rámci svazu civilní ochrany na úseku vlastní ochrany, zejména před přírodními katastrofami a antropogenními haváriemi. Tyto organizace existují i v jiných zemích, ale jejich činnost a zejména její efektivita jsou podstatně nižší, ne-li pouze deklarativní. [18]

6.3.2 Model služby

V Rakousku převažuje výrazně dobrovolnost a to především u požárníků – více než 95 % a také u záchranných organizací, kde tvoří dobrovolníci většinu a profesionálové menšinu. V rámci náhradní vojenské služby (civilní služba) je ročně asi 3 tis. osob činných v oblasti civilní ochrany a záchranářství. Délka civilní služby trvá bez ohledu na to, v jaké oblasti je vykonávána, 12 měsíců. Jedná se tedy o kombinovaný model služby s naprostou převahou prvku dobrovolnosti, malým podílem profesionálů a s velmi malým podílem povinné služby (civilní služba). [12]

6.3.3 Platná legislativa

Mezi nejdůležitější organizace působící v ochraně proti katastrofám a v civilní ochraně patří vedle hasičů - Rakouský požární svaz (Österreichischer Feuerverband – ÖFV), obdobně jako v Německu, také tzv. pomocné služby, a to Rakouský Červený kříž (Österreichisches Rotes Kreuz – ÖRK), Pracovní samaritánský svaz Rakouska (Arbeiter-Samariter-Bund Österreich – ASBÖ), Johanitánská úrazová pomoc v Rakousku (Johanniter-Unfall-Hilfe in Österreich – JUHÖ), Maltéžská nemocniční služba Rakousko (Malteser Hospitaldienst Austria – MHDA) a Rakouský svaz civilní ochrany (Österreichischer Zivilschutzverband – ÖZSV), který působí především v oblasti prevence obyvatelstva.

Základem pro jejich činnost v ochraně proti katastrofám a v civilní ochraně je spolková ústava a zejména zemské zákonodárství, především pro nasazení při každodenních událostech, živelních pohromách a při průmyslových haváriích. Při mimořádných událostech, jejichž prevence a likvidace je věcí spolkového státu, se řídí také spolkovou legislativou. Ale protože Rakousko je prakticky jedinou zemí v Evropě, kde není na státní úrovni řešena civilní ochrana a ochrana proti katastrofám zákonem, převážná část kompetencí těchto organizací vychází ze zemských zákonů.

Oprávnění pomocných služeb, jako záchranných organizací k výkonu především v oblasti zdravotnického záchranářství, mají pouze oficiálně uznané záchranné organizace a toto oprávnění udělují spolkové země. Organizace a koordinace nasazení těchto služeb je v kompetenci obcí. [18]

6.3.4 Struktura vzdělávání

6.3.4.1 Rakouský svaz civilní ochrany

Podle platné legislativy je svaz veřejnoprávní neziskovou organizací, mající charakter spolku a působící ve všech spolkových zemích. Na spolkové úrovni je činnost devíti zemských svazů zastřešena spolkovým svazem se sídlem ve Vídni. Na rozdíl od řady evropských zemí, kde působí obdobné organizace, se jedná z hlediska důležitosti, rozsahu činnosti a počtu členů o významnou nestátní organizaci, působící v ochraně obyvatelstva a především v sebeochraně.

V souladu se statutem z roku 1993 jsou jeho hlavními úkoly:

- podpora idejí sebeochrany v rámci všeobecné zemské obrany, obsažené v ústavě, a ochrany před katastrofami pořádáním různých akcí, přednášek a rozšiřováním informací pro obyvatelstvo v tisku, rozhlasu a televizi a vydáváním svazových časopisů, brožur a informačních letáků,
- koordinace činnosti a spolupráce zemských svazů,
- teoretická a praktická školení obyvatelstva a poradenství v otázkách civilní ochrany, spolupráce s příslušnými úřady a zásahovými organizacemi na všech akcích, které souvisí s civilní ochranou,
- předkládání a posuzování návrhů k tvorbě zákonných ustanovení v oblasti civilní ochrany,
- podpora výměny zkušeností s organizacemi civilní ochrany a obdobnými organizacemi jiných států.

Nejvýznamnější akcí posledního období, kterou svaz organizoval společně se Spolkovým ministerstvem vnitra a na které se přímo podílel, patří zřízení bezpečnostních informačních středisek v obcích, jejichž úkolem je informovat obyvatelstvo o rizicích v místě bydliště a o způsobech ochrany před nimi. Informace vycházejí z elektronického katastru rizik území Rakouska, zpracovaného v rámci výše uvedeného ministerstva a za jeho finančního podílu.

Svaz pro sebeochranu byl v roce 2006 také organizátorem rozsáhlé ankety na téma „Jak bezpečně se cítí obyvatelé Rakouska“, jejichž podrobně zpracované výsledky slouží jako podklady pro činnost dalších spolkových a zemských institucí.

Pro širokou propagaci a popularizaci otázek bezpečnosti a sebeochrany občanů vůči nebezpečím, vyplývajícím z přírodních a antropogenních rizik, vydává svaz celou řadu materiálů v elektronické i listinné podobě s konkrétními návody jak se chovat v jednotlivých situacích při ohrožení. [18]

6.3.4.2 Bezpečnostní informační střediska

Bezpečnostní informační střediska (dále jen „Středisko“) [19] jsou neinstitucionální zařízení, budovaná v rakouských obcích, jejichž cílem je přispět k co největší bezpečnosti občanů jak v „normální“ situaci, tak také při mimořádných situacích. Objekty těchto Středisek jsou obvykle ve vlastnictví obcí a jejich oficiálním vedoucím přímo nebo v zastoupení je starosta obce.

K jejich hlavním úkolům patří:

- příprava a informování občanů v oblasti sebeochrany a vzájemné pomoci při nevojenských ohroženích, která spočívají především v kriminální činnosti,
- vytváření platformy pro kontakty mezi svazem civilní ochrany (jednotlivými zemskými svazy), zásahovými organizacemi, příslušnými bezpečnostními úřady, policií a armádou, jejichž cílem je informování a ochrana obyvatelstva,
- podpora vlastní sebeochrany a vzájemné sousedské pomoci,
- vytváření pozitivního vztahu k civilní ochraně a uvědomování si nutnosti sebeochrany při různých druzích nevojenského ohrožení včetně preventivních opatření,
- aktuální informace a poradenství pomocí vlastních www stránek.

Střediska jsou v Rakousku budována již od konce osmdesátých let minulého století a k rapidnějšímu zvýšení jejich počtu došlo po roce 2001 (teroristické útoky v USA).

Z celkového počtu asi 2 360 rakouských obcí jsou Střediska vybudována cca u 80 % a cílem Svazu je dobudovat tato Střediska u všech obcí.

Každé Středisko průběžně aktualizuje svoje domovské stránky www, na kterých si může každý občan (pokud nevlastní počítač, tak přímo ve Středisku) podle svého bydliště najít informace o veškerých možných ohroženích, kterým může být vystaven, jak se má a může proti těmto ohrožením chránit, kde vyhledat pomoc, jaké záchranné organizace budou k dispozici, kam se mají evakuovat atd.

Projekt budování těchto Středisek a jejich činnosti získal široké mezinárodní uznání a je svým způsobem v současné době v Evropě ojedinělý.

6.3.4.3 Spolupráce mezi veřejnou správou a privátní sférou

Přestože má civilní ochrana v Rakousku svoje pevné místo a je součástí opatření civilního nouzového plánování, nemá k dispozici žádnou organizaci, která by byla aktivována při rozsáhlých přírodních nebo antropogenních katastrofách nebo v době války tak, jako např. v Německu nebo Švýcarsku. Její činnost je nahrazována spoluprací státních, případně zemských úřadů a institucí, výše popisovaných organizací nestátní povahy a především občanů v rámci tzv. sebeochrany, jejíž hlavním a dá se říci, že oproti jiným zemím je výše zmíněný svaz civilní ochrany poměrně úspěšným protagonistou. [18]

6.3.5 Závěrečné shrnutí problematiky v Rakousku

V Rakousku se vzdělávání občanů v rámci ochrany obyvatelstva věnuje značná pozornost, zejména prostřednictvím ochrany obyvatelstva před ionizujícím zářením. Občan je veden k odpovědnosti za svoji osobu a poskytování pomoci sousedům. Rakušané mají velký zájem v oblasti vzdělanosti a to je také uskutečňováno díky střediskům, na jejichž webových stránkách každý občan nalezne veškeré informace určené k jeho ochraně.

Občan, který neví, jaké problémy se skrývají v místě jeho bydliště, může využít služby pro zaslání sms v případě ohrožení a také na portále bezpečnostního střediska stačí, když vyplní své poštovní směrovací číslo a hned se dozví vše potřebné k vlastní ochraně. Dále se vzděláním zabývá Rakouský svaz civilní ochrany a nabízí občanům různá školení (praktická a teoretická) a informační návody, jak se mají v případě ohrožení zachovat.

Osobně mě zaujala www stránka o bezpečnosti <http://www.siz.cc> [20], kde občan nalezne veškeré informace, které může využít v případě jakéhokoli ohrožení. Jsou zde různé rady a typy, co dělat v různých situacích. Nejvíce mě oslovilo, že v předvánoční čas zde zveřejňují speciální adventní kalendář. Občan si může během tohoto času každý den kliknout na číslo a po té se mu ukáže informace např. jak se zachovat v případě úniku chemické či biologické látky, až po základní rady jako např. jak uhasit hořící olej na pánvi.

6.4 Polsko

6.4.1 Charakteristika systému ochrany obyvatelstva

Přestože byl v roce 2007 po řadě problémů a komplikací podpisem prezidenta přijat zákon o krizovém řízení, řada nedostatků v systému ochrany obyvatelstva zůstává. Stále chybí zásadní legislativní vymezení ochrany obyvatelstva a její struktury, ale současné tendence směřují k přijetí všeobecného systému ochrany obyvatelstva, skládajícího se ze dvou subsystémů, a sice z existujícího Celostátního záchranného a hasičského systému

a ze systému civilní obrany (ochrany). Jeho hlavním prvkem je a bude i nadále Celostátní záchranný a hasičský systém, jehož jádro tvoří Státní požární ochrana. [16]

6.4.2 Model služby

Model výkonu služby v rámci ještě hypotetické ochrany obyvatelstva je kombinací profesionálního principu, dobrovolnosti a určitého druhu povinné služby s výraznou převahou profesionálního principu. Ve strukturách ochrany obyvatelstva nejsou vojáci z povolání a vojáci základní služby. [12]

6.4.3 Platná legislativa

V současnosti působí civilní obrana v Polsku především na základě těchto rozhodujících legislativních dokumentů:

- Dodatkového protokolu I z roku 1977 k Ženevským úmluvám z roku 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů,
- zákona z roku 1967 o všeobecné povinnosti obrany Polské republiky ve smyslu pozdějších úprav,
- nařízení vlády z roku 2002 ve věci podrobného rozsahu působnosti náčelníka civilní obrany země, náčelníků civilní obrany vojvodství, okresů a obcí,
- nařízení ministra vnitra a státní správy z roku 2002 ve věci výkonu služby v civilní obraně,
- nařízení vlády z roku 1993 ve věci sebeochrany,
- nařízení vlády z roku 2004 ve věci poskytování osobních služeb ve prospěch obrany v době míru,
- nařízení vlády z roku 2004 ve věci poskytování věcných služeb ve prospěch obrany v době míru,
- nařízení ministra školství a sportu z roku 2002 ve věci druhů škol, ve kterých žáci podléhají povinnosti výkonu branné přípravy a organizace jejího konání,
- nařízení ministra školství a tělovýchovy a ministra zdravotnictví z roku 2003 ve věci provádění branné přípravy studentů a studentek. [21]

Stále chybí zásadní legislativní vymezení ochrany obyvatelstva a její struktury, ale současné tendence směřují k přijetí všeobecného systému ochrany obyvatelstva, skládajícího se ze dvou subsystémů, a sice z existujícího Celostátního záchranného a hasičského systému a ze systému civilní obrany (ochrany). Jeho hlavním prvkem je a bude i nadále Celostátní záchranný a hasičský systém, jehož jádro tvoří Státní požární ochrana. [16]

6.4.4 Struktura vzdělávání

V posledním období došlo k přehodnocení vzdělávání v civilní obraně a v ochraně před katastrofami. Koncem roku 2006 vydal náčelník civilní obrany státu Směrnice ve věci zásad organizace a způsobu provádění školení v oblasti ochrany obyvatelstva a civilní obrany (www.ock.gov.pl). Realizace úkolů těchto směrnic je zabezpečována cestou Kanceláře pro otázky civilní obrany a ochrany obyvatelstva v rámci organizační struktury Hlavního velitelství státní požární ochrany.

Z hlediska cílových skupin lze účastníky vzdělávacího procesu rozdělit na:

- příslušníky záchranných jednotek,
- pracovníky veřejné správy,

- obyvatelstvo.

Systém vzdělávání je rozdělen do čtyř úrovní:

První úroveň zahrnuje vysokoškolské a postgraduální studium a je prováděna státními a soukromými vysokými školami s příslušnými směry studia.

Druhá úroveň obsahuje kurzy a školení, rozdělené na základní, zdokonalovací a specializované.

Třetí úroveň představuje organizační cvičení v místním, regionálním, celostátním a mezinárodním měřítku.

Čtvrtá úroveň je založena na ostatních vzdělávacích formách, kterými jsou konference, semináře, konkurzy atd.

V souladu se směrnicemi jsou základní, zdokonalovací a specializovaná školení prováděna především na vzdělávacích zařízeních státní požární ochrany a dále mohou být prováděna také odbory bezpečnosti a krizového řízení vojvodských úřadů a dalších stupňů samosprávy. V rezortu státní požární ochrany se jedná o tato zařízení:

- Ústřední škola Czenstochová,
- Školy aspirantů Krakov a Poznaň,
- Poddůstojnická škola Bydhošť,
- Vědecko-výzkumné centrum Jozefov,
- Hlavní škola Varšava,
- Mezivojvodské středisko školení civilní obrany Bialystok.

Nezávisle na opatřeních, přijatých k organizaci vzdělávání v uvedených vzdělávacích zařízeních Státní požární ochrany bylo pro oblast vzdělávání v civilní obraně a ochraně obyvatelstva vydáno několik podzákonných dokumentů (nařízení a směrnic), které podrobně vymezují organizaci a obsah této činnosti. [22]

6.4.5 Závěrečné shrnutí problematiky v Polsku

V Polsku se stejně jako v naší zemi potýkají s nízkým zájmem občanů v souvislosti s ochranou obyvatelstva. Chybí zde finanční prostředky a zásadní legislativní vymezení ochrany obyvatelstva a její struktury. I když byl přijat zákon o krizovém řízení, problémy dále přetrvávají. Obyvatelstvo je informováno prostřednictvím televize, internetu a rozhlasu, kde se také organizují znalostní soutěže z vybraných témat ochrany obyvatelstva.

6.5 Německo

Druhá polovina devadesátých let minulého století byla pro Německo charakteristická tím, že se spolkový stát postupně zbavoval řady pravomocí, a také odpovědností za některé oblasti ochrany obyvatelstva a převáděl je na spolkové země. Hlavním důvodem byla snaha ušetřit finanční prostředky stále napjatějšího spolkového rozpočtu.

Současná ochrana obyvatelstva (Bevölkerungsschutz) představuje systém pro záchranu, ochranu a pomoc při každodenních událostech, katastrofách a v případě války. Z hlediska opatření je ho možné rozdělit na tři součásti:

- zábrana škod - zvládání každodenních událostí,
- ochrana proti katastrofám - ochrana obyvatelstva před katastrofami a nouzovými situacemi,

- civilní ochrana - ochrana obyvatelstva v případě války (doplňková ochrana proti katastrofám). [23]

6.5.1 Charakteristika systému ochrany obyvatelstva

Na základě spolkové ústavy je obdobně jako v Rakousku ochrana při katastrofách v míru úkolem jednotlivých zemí a ochrana v rámci ozbrojeného konfliktu úkolem spolkové vlády. Proto se každá země řídí vlastním zákonem o ochraně při katastrofách. Za splnění ochrany odpovídají úřady pro ochranu při katastrofách (místní úřady ve velkých městech, krajské správní úřady, zemská vláda a spolkové ministerstvo vnitra), které mají za úkol zpracovat plány ochrany při katastrofě a řídit nasazení potřebných sil. K tomu vytvářejí řídicí štáb sil nasazených při katastrofě. [17]

Civilní obrana (Zivilverteidigung) je v kompetenci spolkového státu a zahrnuje tyto oblasti činnosti:

- zachování státní a vládní moci,
- civilní ochranu,
- zabezpečení surovinami, službami, výkony a komoditami všeho druhu,
- podporu bojujících sil.

Řídicí pevnou strukturou ochrany obyvatelstva na spolkové úrovni je nově zřízený **Spolkový úřad pro ochranu obyvatelstva a pomoc při katastrofách** (Bundesamt für Bevölkerungsschutz und Katastrophenhilfe - BBK) ve Spolkovém ministerstvu vnitra, který vznikl na základě dosavadní Centrály pro civilní ochranu ve Spolkovém správním úřadu se sídlem v Bonu - Bad Godesbergu. Jeho vznik je jedním z opatření v rámci nové strategie ochrany obyvatelstva, přijaté po událostech v New Yorku v září roku 2001. Jedná se o určitou restauraci v roce 1997 zrušeného Spolkového úřadu civilní ochrany a posílení role státu v oblasti ochrany obyvatelstva v míru. [23]

6.5.2 Model služby

Podle německé ústavy se mohou muži „po dosažení osmnáctého roku zavázat ke službě v ozbrojených silách, spolkové ochraně hranic nebo v civilní ochraně“. Branci mají možnost vykonávat civilní službu nebo službu v ochraně proti katastrofám. Model služby v rámci ochrany obyvatelstva je kombinovaný s převahou dobrovolníků, menším počtem profesionálů a osob podléhajících prezenční službě v civilní ochraně na základě příslušných zákonů. [12]

6.5.3 Platná legislativa

Právní řád Spolkové republiky Německo je značně komplikovaný a je možné ho rozdělit na dvě úrovně: spolkovou a zemskou. Ochrana obyvatelstva se řídí jak spolkovou, tak také zemskou legislativou.

Funkce již zmíněné **civilní obrany** vycházejí především ze spolkové ústavy, která podrobně popisuje pravidla pro regulaci vnějšího nouzového stavu a vnitřního nouzového stavu. Vnější nouzový stav rozeznává případ obrany, případ napětí a případ spolupráce. Při vnitřním nouzovém stavu přicházejí v úvahu nebezpečí pro svobodu a demokracii, přírodní katastrofy a zvláště těžká neštěstí.

Činnost **civilní ochrany** se opírá o spolkový zákon o civilní ochraně z roku 1997 ve smyslu pozdějších úprav, podle něhož je *úkolem civilní ochrany nevojenskými opatřeními chránit obyvatelstvo, jeho obydlí, pracovní místa, životně a obranně důležité civilní instituce,*

podniky, zařízení a také kulturní hodnoty před účinky války a odstraňovat nebo minimalizovat její následky, a dále o celou řadu souvisejících zákonů, vztahujících se k jednotlivým oblastem života.

Ochrana obyvatelstva před přírodními a antropogenními katastrofami v míru je věcí spolkových zemí a je upravena příslušnými zemskými zákony, které v sobě zahrnují většinou také ochranu před požáry a zdravotnickou záchrannou službu. Přestože má každá země k tomuto účelu svůj vlastní zákon, úkoly k ochraně proti katastrofám jsou stanoveny jednotně a respektují přístup spolkového státu k této problematice. [23]

Dne 9. dubna 2009 vstoupil v Německu v platnost nový zákon o civilní ochraně a pomoci při katastrofických událostech. Cílem zákona byla optimalizace spolupráce mezi státem a spolkovými zeměmi v oblasti ochrany před katastrofami a zodpovědnost státu za způsobené škody překračující hranice jednotlivých spolkových zemí.

Schválený zákon poprvé otevírá státu možnost zavést centrální koordinační opatření. Dochází k modernizaci vzdělávání (Akademie krizového řízení, nouzového plánování a civilní ochrany) se zdůrazněním významu série cvičení LÜKEX (Länder Übergreifende Krisenmanagement Übung). [24]

6.5.4 Struktura vzdělávání

Výzkumné středisko civilní ochrany

Výzkumné středisko civilní ochrany, NBC-ochrany a prevence (dále jen „Středisko“) Spolkového úřadu ochrany obyvatelstva a pomoci při katastrofách (dále jen „Úřad“) podporuje plánování a plnění úkolů v ochraně obyvatelstva svým výzkumem, vývojem, dohledem a hodnocením zpracovaných úkolů, poskytováním poradenských služeb expertů z oblasti fyziky, chemie, biologie, medicíny a nabídkou informačních služeb a odborné literatury. Středisko disponuje vlastní chemickou a fyzikální laboratorní kapacitou.

Organizačně se Středisko člení na tři základní části podle hlavních úkolů:

- výzkum civilní ochrany,
- radiační, biologická a chemická (NBC) ochrana a prevence,
- informační pracoviště.

Nejdůležitějším prvkem Střediska z hlediska vzdělávání obyvatel v oblasti ochrany obyvatelstva je **informační pracoviště** civilní ochrany a ochrany proti katastrofám. Pracoviště, disponující odbornou knihovnou a průběžně zpracovávanou dokumentací, poskytuje podpůrné služby při plnění úkolů ochrany obyvatelstva na úrovni stát-země-obce.

Informační pracoviště disponuje databankou odborné literatury (cca 29 tis. jednotek) z oblasti civilní ochrany a ochrany proti katastrofám. Mimo to má cca 53 tis. mediálních jednotek (42 tis. odborných knih, 10 tis. dokumentovaných článků, 300 map a 100 CD-ROM) a množství odborných časopisů, sbírek, předpisů a instrukcí. Informační kapacita pracoviště je k dispozici institucím, organizacím a osobám zabývajícím se problematikou ochrany obyvatelstva. [25]

Středisko nouzových opatření a nouzového plánování

Středisko disponuje pracovištěm, zabývajícím se prací s veřejností. Jeho základním úkolem je informování obyvatelstva o civilní ochraně, zejména o sebeochraně a možnostech

poskytování pomoci, a dále podpora kompetentních úřadů obcí v jejich informační činnosti v otázkách sebeochrany a správného chování občanů v mimořádných situacích.

Cílem informační činnosti pracoviště je přiblížení civilní ochrany, informačních úkolů a opatření, vyvolání u veřejnosti zájmu o civilní ochranu a o opatření pro sebeochranu. Tato činnost je adresována jak médiím, tak i přímo obyvatelstvu. Pracoviště disponuje širokým spektrem informačních prostředků. Úřad nabízí svou stále se aktualizující informační stránku (www.bbk.bund.de). [26]

Při informování široké veřejnosti se užívají následující prostředky:

- brožury, věstníky, letáky (nebo jiné podobné materiály),
- internet,
- výstavy a prezentace,
- telefonní „horká linka“,
- publikace.

Odborný časopis o civilní ochraně s názvem „Bevölkerungsschutz“ vydává čtvrtletně Ministerstvo vnitra.

Internet

Stálý a přímý zdroj informací ohledně otázek týkajících se civilní ochrany je dostupný prostřednictvím internetových stránek Federálního úřadu pro civilní ochranu a stránek deNIS.

Výstavy/prezentace

Na zvláštních výstavách a sympoziích mohou být návštěvníci a účastníci informováni o civilní ochraně obecně nebo o zvláštních otázkách týkajících se specifických témat, např. ochrana kulturního vlastnictví.

„Horká linka“

V případě zvláštních nebezpečí, např. záplav/povodní, velkých požárů, nehod, ve kterých hrají roli nebezpečné chemikálie nebo v případě jiných nebezpečí spojených s NBC bude zřízena telefonní „horká linka“ k informování obyvatelstva. Na této „horké lince“ mohou znepokojení občané klást specifické otázky. [10]

„Příprava pro případ nouze“

Spolkový úřad pro ochranu obyvatelstva a pomoc při živelných katastrofách vydává pro občany příručku „Příprava pro případ nouze“. [27] Tato příručka poskytuje informace a pokyny ke správnému chování v nejrůznějších nouzových situacích. K tématům patří mimo jiné:

- poskytování pomoci,
- tísňové volání,
- požární ochrana a správné chování při požáru,
- preventivní opatření v domácnosti při omezení nebo přerušení zásobování,
- nebezpečí CBRN,
- nebezpečí bouře,
- záplav.

Příručka Příprava pro případ nouze Spolkového úřadu pro ochranu obyvatelstva a pomoc při živelných katastrofách informuje o tom, co je nezbytné k přípravě na takové nouzové situace. Na 48 stránkách občan najde zvlášť upravené pokyny a informace o přípravě domácností na případ nouze, a to ve velice přehledné a názorné formě. Pomocí osobního checklistu může prověřovat stav své připravenosti.

Příručka je vydávána v několika jazycích, proto poskytne informace i cizincům. Na konci příručky je uveden osobní checklist, který poskytuje přehled o předmětech a prostředcích, které mohou v případě nouze být nezbytnými. Občan si může doplnit i telefonní seznam na zadní straně této brožury platnými místními čísly tísňového volání. V případě potřeby je najde rychleji a tím si ušetří vzácný čas.



Obrázek 2- Příručka pro nouzové situace

6.5.5 Závěrečné shrnutí problematiky v Německu

V Německu je svépomoc nedílnou součástí toho, jak předejít nebezpečí. Proto dobrý výcvik obyvatelstva pro případ velkých nebezpečí a pohrom bude sám o sobě povinný. Ochota ke svépomoci je u obyvatel velmi vysoká, např. v oblastech postižených povodní. Mimo přímo ohrožené zóny lze dosáhnout efektivní svépomoci pod vedením kvalifikovaných osob. Proto je potřeba, aby se svépomoc stala – teoreticky i prakticky – hlavním pilířem civilní ochrany. Mimo jiné je třeba sestavit, publikovat a rozšířit mezi širokou veřejnost pokyny o tom, co dělat v případě pohrom a katastrof.

V působnosti Spolkového úřadu pro ochranu obyvatelstva a pomoc při katastrofách bylo zřízeno specializované pracoviště, které se zabývá prací s veřejností – informuje obyvatelstvo o civilní ochraně, o správném chování v mimořádných událostech, krizových situacích atd. Informační středisko k tomu využívá množství prostředků, mezi které patří média, různé příručky a letáky, semináře a kurzy, speciální telefonní linky. Řadu informací má občan k dispozici také na internetových stránkách.

6.6 Švýcarsko

Konec studené války přinesl výrazné změny v bezpečnostní politice Švýcarska. Spolková rada požádala ve zprávě za rok 2000, aby příslušné nástroje byly přizpůsobeny

aktuálním a potenciálním rizikům. V současné době neexistuje žádné nebezpečí ozbrojeného konfliktu v Evropě, které by mohlo ohrozit Švýcarsko.

6.6.1 Charakteristika systému ochrany obyvatelstva

Švýcarsko je prakticky jedinou zemí, kde existuje civilní ochrana v původní podobě na základě miličního principu. Přestože je již několik let společně s požárníky, policií, zdravotnictvím a technickými službami součástí široce pojeté ochrany obyvatelstva se společnými řídicími orgány, má přesně stanovené poslání, spočívající v oblasti ochrany, péče a podpory. Jako celostátní druhoplánový prostředek nasazení je určena především k podpoře výše uvedených partnerských organizací při rozsáhlých a dlouhotrvajících katastrofách a nouzových situacích v době míru a také k ochraně obyvatelstva v případě války. [12]

Základem nové koncepce ochrany obyvatelstva, která vstoupila v platnost v roce 2004, je úzká spolupráce pěti nejdůležitějších složek – partnerských organizací, majících společné řídicí orgány „pod jednou střešou“.

Ústředním orgánem na úrovni státu je ve struktuře ministerstva obrany, ochrany obyvatelstva a sportu Spolkový úřad ochrany obyvatelstva. Jedním z jeho nosných prvků je útvar vzdělávání, který je kompetenčním centrem státu pro vzdělávání v ochraně obyvatelstva. Vypracovává zásady a podklady ke vzdělávání, spolupracuje s kantony a podporuje je v této činnosti. [11]

6.6.2 Model služby

Protože převládajícím modelem služby v ochraně obyvatelstva je povinná služba na základě miličního principu ve spolupráci s kantony. Švýcarsko disponuje rozsáhlou vzdělávací základnou v kompetenci kantonů (v určitém období jedno vzdělávací středisko v každém kantonu). Vzdělávání pro vybrané cílové skupiny a instruktory je zabezpečováno celošvýcarským vzdělávacím střediskem, které je součástí Spolkového úřadu ochrany obyvatelstva. [11]

6.6.3 Platná legislativa

Civilní ochrana je ve společné kompetenci státu a kantonů a organizována je na úrovni obcí. Stát vydává právní podklady, reguluje služební povinnost a je kompetentní ke koncepci a koordinaci civilní ochrany.

Švýcarská ochrana obyvatelstva vychází ze spolkového zákona o ochraně obyvatelstva a civilní ochraně, schváleného referendem v roce 2003, který vstoupil v platnost dnem 1. ledna 2004 současně s novou koncepcí ochrany obyvatelstva. Vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva je věnována kapitola 2. Jedná se o články 9 a 10.

Článek 9 – vzdělávání řídicích orgánů stanovuje, že :

- *základní a pokročilé vzdělávání příslušníků řídicích orgánů se řídí kantonálními předpisy,*
- *Spolková rada je zodpovědná za vzdělávání příslušníků řídicích orgánů ve vztahu k posílení civilní ochrany v případě rostoucí hrozby ozbrojených konfliktů.*

V článku 10 – podpora státu je uvedeno, že stát:

- a) koordinuje spolupráce mezi partnerskými organizacemi a s armádou,
- b) podporuje kantony v oblasti vzdělávání příslušníků řídicích orgánů,
- c) zajišťuje další vzdělávání pro řídicí orgány,

- d) může pořádat vzdělávání po dohodě s kantony, pro vzdělávání v kompetenci kantonů může odpovídající náklady od nich převzít,
- e) poskytuje vzdělávání instruktorů pro řídicí orgány,
- f) umožňuje instruktorům z partnerských organizací účast v moderních vzdělávacích kurzech,
- g) působí ve vzdělávací infrastruktuře.

6.6.4 Struktura vzdělávání

Podle výše uvedeného zákona existují v civilní ochraně tyto druhy vzdělávání:

- základní vzdělávání,
- vzdělávání pro kmenové pracovníky,
- další vzdělávání,
- opakovací kurzy,
- vzdělávání lektorů.

Odpovědnou řídicí složkou vzdělávání v ochraně obyvatelstva na úrovni státu je „Kompetenční centrum vzdělávání ochrany obyvatelstva státu“ (dále jen „Centrum“) ve Spolkovém úřadu ochrany obyvatelstva. Centrum plní především zákonem stanovené úkoly v oblasti vzdělávání a dále podporuje činnost ostatních státních složek v této oblasti. Jeho stěžejní kompetence spočívají ve zpracovávání předpisů, vzdělávacích podkladů a také se uplatňují při vlastní realizaci vzdělávacího procesu.

6.6.5 Závěrečné shrnutí problematiky ve Švýcarsku

Vzdělávání obyvatelstva ve Švýcarsku je prováděno především na základě zákona o civilní ochraně, který rozlišuje jednotlivé stupně vzdělávání a dále v této problematice velmi přispívají centra a střediska, která jsou umístěna v jednotlivých kantonech země a jsou určena pro školení a informování občanů.

6.7 Maďarsko

6.7.1 Charakteristika systému ochrany obyvatelstva

V Maďarsku je systém ochrany před katastrofami systémem, jehož cílem je chránit život, zdraví a sociální zabezpečení, které je začleněno do systému maďarské bezpečnosti, a také chránit přírodní bohatství. Ochrana před katastrofami zahrnuje přírodní a ekologické katastrofy, katastrofy způsobené člověkem a civilizací a dokonce i nebezpečné situace.

Mezi prostředky intervence patří právní systém, systém institucí a nařízení. Ochrana proti katastrofám je svým založením úkolem celého státu. Mezi složky, které odpovídají za civilní ochranu, patří jak organizace a státní a ekonomické celky, tak i samotní občané.

Cílem prevence je zmenšit možnost výskytu katastrof tím, že budou analyzovány možné katastrofické situace a tím, že dojde k včasnému plánování a dostatečné přípravě. Termín „obrana“ znamená snižování následků katastrof a škod; termín „fáze odškodnění a obnovy“ znamená likvidování následků katastrof.

V Maďarsku se státní civilní ochrana a požární ochrana sloučily dne 1. ledna 2000. Generální ředitelství pro ochranu proti katastrofám vzniklo sloučením Národního požárního sboru a Národního úřadu civilní ochrany. Generálnímu ředitelství je podřízeno 19 župních

(regionálních) ředitelství ochrany před katastrofami, 6 stejnojmenných ředitelství statutárních měst včetně hlavního města (zvláštní statut). Jeho součástí je Výcvikové středisko ochrany před katastrofami jako ústřední vzdělávací zařízení v oblasti ochrany před katastrofami.

Na místní úrovni se v případě potřeby vytvářejí místní organizace civilní ochrany v rozsahu, který odpovídá potřebám plnění úkolů v daném místě, a v míru spadají pod pravomoc starosty obce.

Na regionální úrovni se ustavují organizace s úplným rozsahem činností, potřebných k odstraňování velkých přírodních a antropogenních katastrof a spadají pod pravomoc příslušného regionálního ředitelství ochrany před katastrofami (v období míru).

Materiál pro organizace civilní ochrany, zejména speciální, je zabezpečován a přidělován centrálně ze státních prostředků. [37]

6.7.2 Model služby

Současný model je kombinací profesionálního výkonu služby, dobrovolnosti a v některých případech povinné služby. Podle zákona č. 37/1996 o civilní ochraně, který umožňuje již v míru na místní nebo regionální úrovni povolát občany do organizací civilní ochrany. Zde se jedná o povinnou službu, k jejímuž výkonu jsou někteří občané a zejména specialisté teoreticky školeni a prakticky cvičeni.

6.7.3 Platná legislativa

Vzdělávání v ochraně obyvatelstva je z hlediska legislativního řešeno především zákonem o civilní ochraně z roku 1996 ve smyslu pozdějších předpisů a dále pak explicitně zákonem o ochraně před požáry, záchraně při průmyslových haváriích a o hašení požárů z roku 1996 ve smyslu dalších předpisů (protipožární zákon), dále zákonem o řízení a organizaci ochrany proti katastrofám a o ochraně proti vážným nehodám, týkajících se nebezpečných nákladů z roku 1999 ve smyslu pozdějších zákonů.

Na základě výše uvedených zákonů existuje povinnost pro maďarské občany ve věku od 16 do 60 let zapojit se do civilní ochrany. Její organizace se vytvářejí k posílení profesních záchranářských a ochranných složek k plnění úkolů, které tyto složky nejsou schopny svými profesionálními pracovníky sami zvládnout. [11]

6.7.4 Struktura vzdělávání

Pojem vzdělávání zahrnuje v podmínkách civilní ochrany Maďarské republiky školení (teoretická příprava), výcvik a informovanost a uvádí se pod souhrnným názvem příprava k civilní ochraně.

Úkoly civilní ochrany mimo jiné obsahují:

- a) přípravu obyvatelstva na zásady chování za mimořádné situace,
- b) ustanovení a přípravu organizací civilní ochrany a zabezpečování materiálních zdrojů, nezbytných pro jejich fungování.

Přípravu občanů, předurčených na funkce v organizacích civilní ochrany, je podle zákona povinen organizovat ten stupeň, pod který daná organizace spadá.

Úřad NDGDM (Národní krizový management) – který používá praktické zkušenosti předchozích organizací – vypracoval v červnu roku 2000 „koncept pro přípravu obyvatelstva“, která obsahuje tříletý program, který je rozdělen do podprogramů v délce trvání jednoho roku. V rámci koncepce jsou definovány cílové skupiny pro přípravu obyvatelstva (obyvatelé, starostové, úředníci pracující pro organizace civilní ochrany,

dobrovolnické organizace) a délka přípravných období. Koncepce se dále zabývá obdobím prevence (předběžná příprava na mimořádné situace), obdobím mimořádné situace (informace v případě mimořádné situace) a obdobím obnovy a odstraňování ničivých následků (informace).

Protože účinnost krizového managementu a obnovy záleží zejména na předchozím období přípravy v oblasti prevence, je důraz celé koncepce kladen na preventivní opatření.

Jednotlivá období pro přípravu obyvatelstva byla stanovena poté, co byly formulovány hlavní cíle. Celý proces přípravy byl pak rozdělen do tří fází: příprava týkající se prevence v období před výskytem mimořádné situace, příprava a informovanost v případě, že hrozí nebo již probíhá mimořádná situace a příprava a informovanost v období obnovy.

Dobrovolnický systém přípravy obyvatelstva

Vytvoření systému samopřípravy a systému (organizované) přípravy na bázi dobrovolnosti je novou iniciativou v rámci výše zmiňované koncepce. V několika evropských zemích existuje silná tradice dobrovolné činnosti, v Maďarsku je však také možné najít určité kořeny této práce. „Smišený“ typ systému přípravy obyvatelstva, který vytvořil NDGDM, je založen na následujícím: přípravu obyvatelstva neprovádí pouze zaměstnanci národních, regionálních a místních organizací krizového managementu, ale také „civilisté“, dobrovolníci, kteří se chtějí účastnit. Na samém vrcholu systému stojí výše zmíněná Koordinační pracovní skupina pro přípravu obyvatelstva, která vypracovává strategie, principy a rámcové programy. Tento orgán také organizuje fóra, jejichž předmětem je celostátní příprava obyvatelstva.

Školitelé, jejichž úkolem je příprava obyvatelstva jednotlivých oblastí a školitelé v rámci hlavního města mají za úkol koordinovat přípravu obyvatelstva na úrovni jednotlivých oblastí a v hlavním městě.

Noví členové systému jsou tzv. „dobrovolní školitelé pro školení obyvatelstva“, kteří se dobrovolně naučí základní znalosti o krizovém managementu a o přípravě obyvatelstva. Přípravují se prostřednictvím dálkového studia a k výuce mají k dispozici konzultace. Dostanou certifikát, který je oprávněně aktivně se podílet na aktivitách spojených s prevencí na místní úrovni. [37]

6.7.5 Závěrečné shrnutí problematiky v Maďarsku

Podobně jako ve Švýcarsku, tak i v Maďarsku příprava a vzdělávání dospělých vychází ze zákona o civilní ochraně, díky kterému uděluje občanovi povinnost se podílet v civilní ochraně. Mnozí se do aktivní účasti zapojují dobrovolně.

6.8 Finsko

6.8.1 Stručná charakteristika systému ochrany obyvatelstva

Ochrana obyvatelstva ve finském pojetí zahrnuje oblast záchranářství (boj s požáry, záchranu, pomoc a ochranu obyvatelstva při každodenních událostech, haváriích a katastrofách v mírovém období) a civilní obranu v případě války. [12]

Ochrana obyvatelstva je systém integrovaných záchranných služeb pro nasazení ve všech situacích. Integrovaný záchranný systém byl vytvořen v sedmdesátých letech a plně pokrývá z hlediska pohotovosti a připravenosti veškeré „mimořádné“ situace od každodenních běžných nehod a havárií přes rozsáhlé přírodní a antropogenní katastrofy až k ozbrojeným konfliktům. Záchranná služba, v níž jsou integrováni také požárníci, je vysoce profesionalizována.

Ústředním orgánem, v jehož kompetenci je záchranářství a civilní obrana na státní úrovni je Oddělení (odbor) záchrany (záchranných služeb) ministerstva vnitra.

Na úrovni obcí je záchranná služba členěna do tří organizačních jednotek:

- požární a nehodové prevence,
- záchranných aktivit,
- civilní obrany.

Za řadu aktivit v uvedených oblastech také obce přímo nesou odpovědnost.

Z legislativního hlediska je ochrana obyvatelstva ve Finsku [11] vymezena především zákony, přičemž k nejdůležitějším patří:

- Zákon o civilní ochraně z roku 1991,
- Zákon o kompetencích v případě mimořádné události z roku 1992,
- Zákon o záchranných službách z roku 1999,
- Zákon o jednotkách záchranných služeb z roku 2001.

Vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva se opírá především o zákon o záchranných službách ve znění z roku 2004, který reaguje na reorganizaci záchranných služeb, které byly převedeny ze systému provozovaného jednotlivými obcemi do systému, tvořeného 22 regionálními službami, organizovanými obcemi v každém regionu, a o zákon o účasti civilních osob na činnosti v rámci krizového managementu z roku 2004.

Převážná většina vzdělávacích aktivit je soustředěna v Národním vzdělávacím středisku, nacházejícím se ve městě Kuopio, vzdáleném asi 400 km severně od Helsinek. Multifunkčně vybudované centrum, které disponuje nejmodernější vzdělávací technikou včetně počítačových simulací a 23 hektarovým výcvikovým prostorem, poskytuje základní a další vzdělávání v oblasti boje s požáry, záchranářství, řízení nasazení a civilní obrany včetně praktického výcviku a reálných simulačních možností.

6.9 Slovinsko

6.9.1 Stručná charakteristika systému ochrany obyvatelstva

Ochrana obyvatelstva před nevojenským ohrožením je představována Systémem ochrany před přírodními a jinými katastrofami [12]. Je to normativně, organizačně, funkčně a kontrolně integrovaný a ucelený systém ochrany osob, zvířat, majetku, kulturního dědictví a prostředí, který funguje v míru, v krizi a také v mimořádném a válečném stavu.

Do systému ochrany před přírodními a jinými katastrofami jsou zahrnuty státní a místní orgány a organizace, výrobně hospodářské subjekty, veřejné záchranné služby, veřejně prospěšné, privátní a jiné organizace a slovinští státní příslušníci (občané).

Státní správa v oblasti ochrany, pomoci a záchrany, ale i v dalších oblastech, souvisejících s ochranou proti katastrofám, tedy i v civilní ochraně, je realizována Správou pro ochranu a záchranu ministerstva obrany. Druhou pevnou řídicí strukturou v témže ministerstvu je Inspektorát ochrany před přírodními a jinými neštěstími, který plní převážně funkci preventivní a kontrolní činnosti.

Součástí správy pro ochranu a záchranu je ústřední vzdělávací zařízení pro ochranu obyvatelstva, metodicky řízené oddělením vzdělávání a výcviku této správy.

Nejdůležitějším právním předpisem pro vzdělávání v civilní ochraně je *zákon na ochranu proti přírodním a jiným katastrofám z roku 1994* ve smyslu pozdějších předpisů, kapitola XIII. vzdělávání a kvalifikace, článek 109 až 114.

Článek 109 řeší vzdělávání v civilní ochraně ve školách, a sice podle odst. 1 je cílem základního vzdělávání poskytovat znalosti o nebezpečí a jiných nehodách a o způsobu, jak se před nimi chránit. Podle odst. 2 je cílem středního a vyššího vzdělávání poskytovat znalosti o ochraně před přírodními katastrofami a jinými nehodami v souladu se zaměřením vzdělávacího programu.

Vzdělávání obyvatelstva k osobní a vzájemné ochraně a k provádění předepsaných a ochranných opatření podle článku 110 organizuje stát nebo místní společenství jako nezávazné formy vzdělávání.

Přípravu veřejnosti v oblasti individuální a kolektivní ochrany a k provádění dalších ochranných opatření organizují stát a obce jako nepovinnou formu přípravy a výcviku.

Ústředním vzdělávacím zařízením pro ochranu obyvatelstva je Vzdělávací středisko ochrany a záchrany, které je součástí Správy pro ochranu a záchranu ministerstva obrany.

6.10 Návrh aplikace do podmínek ČR

Ve vyspělých státech Evropy je více či méně edukace dospělých osob řešena. Některé země usilují o zlepšení a snaží se vzbudit v občanovi zájem o vlastní sebevzdělávání, jiné ochranu obyvatelstva řeší okrajově. V této kapitole jsem porovnála jednotlivě popsané státy s naší republikou a snažila jsem se v získaných informacích hledat způsoby, které bychom mohli uplatnit v naší republice.

6.10.1 Česká republika & Slovensko

Slovenská republika podniká kroky v přípravě a vzdělávání obyvatelstva na zvládání mimořádných události srovnatelně jako Česká republika. Obě země se v poslední době soustřeďují především na výuku školní mládeže. Pro běžné obyvatelstvo Slovensko vydalo příručky, CD nosiče a další materiály. Pro zájemce pořádá na internetu distanční vzdělávací kurzy, a zpětnou odezvou mu je počítadlo návštěv. U nás je možné se vzdělávat podobně prostřednictvím stránek

Inspirace pro ČR: Vytvořit a rozdávat mezi obyvatelstvo vzdělávací a informační CD s problematikou ochrany obyvatelstva, rozšířit možnost vzdělávání se pomocí distančních vzdělávacích kurzů na internetu a dostatečná propagace v masmédiích

6.10.2 Česká republika & Rakousko

Oproti České republice se Rakousku podařilo zvýšit zájem obyvatelstva o jejich ochranu. Prostřednictvím bezpečnostních informačních středisek (v obcích) jsou občané informováni a připravováni v rámci této problematiky. Rakušané mají také k dispozici internetové bezpečnostní informační centrum, kde jim stačí zadat svoje směrovací číslo a následně se dozvědí nezbytně nutné údaje o možných nebezpečích a způsobech prevence a případné ochrany.

Inspirace pro ČR: Vytvořit bezpečnostní informační středisko (internetové, v obcích), vytvořit informační portál pro získávání užitečných rad a pokynů po zadání poštovního směrovacího čísla občana

6.10.3 Česká republika & Polsko

Polský systém ochrany obyvatelstva je velmi podobně řešen a skýtá i stejný problém. Tím jsou finance, které se nedostávají a důležitou roli hraje nezájem společnosti přijímat a brát v úvahu informace k ochraně obyvatelstva. Jedinou silnou stránkou Polska oproti nám je snaha organizovat znalostní soutěže s tematikou ochrany obyvatelstva v některých rozhlasových stanicích.

Inspirace pro ČR: Pokusit se zorganizovat podobné soutěže o drobné předměty v médiích (rozhlas, televizi, novinách)

6.10.4 Česká republika & Německo

Německo má výhodu v tom, že se zde povedlo vybudovat pracoviště, které se zabývá spoluprací v veřejnosti. Cílem pracoviště je vyvolat v občanovi zájem a chuť se sebevzdělávat v oblasti ochrany obyvatelstva. Pracoviště disponuje širokým spektrem informačních prostředků a plní úkoly spojené s přípravou obyvatelstva na mimořádné události. Velký důraz klade na sebeochranu a poskytování pomoci ostatním.

Inspirace pro ČR: Vybudovat pracoviště pro práci s veřejností.

6.10.5 Česká republika & Švýcarsko

Do třetice i Švýcarsko poskytuje informace a vzdělává obyvatelstvo pomocí střediska. Ta jsou umístěna v jednotlivých kantonech, což by se dalo využít i u nás. V každém kraji respektive bývalých okresech by existence takového pracoviště přinesla pozitivní pohled na věc.

Inspirace pro ČR: Vytvořit vzdělávací středisko v každém kraji (okrese)

6.10.6 Česká republika & Maďarsko

Maďarsko oproti Česku udává povinnost vzdělávání a zapojení občana do civilní ochrany pomocí zákona. V naší zemi takový zákon chybí a zřejmě by jeho vytvoření pomohlo v této problematice.

Inspirace pro ČR: Vytvořit a schválit zákon o civilní ochraně

Shrnutí:

V následující tabulce je uveden celkový přehled návrhů pro Českou republiku.

Stát	Návrh pro ČR
Slovensko	<i>Vytvořit a rozdávat mezi obyvatelstvo vzdělávací a informační CD s problematikou ochrany obyvatelstva, rozšířit možnost vzdělávání se pomocí distančních vzdělávacích kurzů na internetu a dostatečná propagace v masmédiích</i>
Rakousko	<i>Vytvořit bezpečnostní informační středisko (internetové, v obcích), vytvořit informační portál pro získávání užitečných rad a pokynů po zadání poštovního směrovacího čísla občana</i>
Polsko	<i>Pokusit se zorganizovat podobné soutěže o drobné předměty v médiích (rozhlase, televizi, novinách)</i>
Německo	<i>Vybudovat pracoviště pro práci s veřejností.</i>
Švýcarsko	<i>Vytvořit vzdělávací středisko v každém kraji (okrese)</i>
Maďarsko	<i>Vytvořit a schválit zákon o civilní ochraně</i>

Zmínila jsem, že po vzoru Německa by bylo vhodné vytvořit pracoviště pro práci s veřejností. Tento krok už se začíná více či méně realizovat (viz Kontaktní a koordinační centra Policie ČR).

7 MOŽNÉ PŘÍSTUPY VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÉ POPULACE

Vzdělávání dospělých není tak jednoduché jako vzdělání dětí a mládeže, která je systematicky vzdělávána a informována ve školách v rámci povinného a nadstavbového vyučování (v předepsaném rámci) či případně v rámci zájmových kroužků. Pro potřebu seznámit dospělé obyvatele s danou problematikou by bylo možno využít následujících možných forem vzdělávání dospělých [28]:

7.1 Školení v zaměstnání

Určitou roli bude zřejmě hrát fakt, zda se bude jednat o školení zaměstnanců ve státním sektoru, v podnicích, které mají povinnost mít vypracovány vnitřní havarijní plány (např. podniky podle zákona o prevenci závažných havárií), nebo v soukromých firmách. Obsah a rozsah školení zaměstnanců pak bude především limitován množstvím a charakterem možných místních rizik vzniku mimořádných událostí a jejich pravděpodobných následků a dopadů.

Výhody:

- Zaměstnavatel může nařídit školení o této problematice jako povinné.
- V případě, že školení budou probíhat během pracovní doby, je pravděpodobné, že zaměstnanci se nebudou snažit absentovat.
- Školení může být „ušito na míru“ danému podniku a zaměřit se detailněji na konkrétní rizika a nebezpečí, evakuační plán, používání přenosných hasicích přístrojů, poskytování typické první pomoci, způsoby přivolání pomoci atd.
- Informování zaměstnanci znamenají určitou výraznou pomoc IZS při zásahu v případě mimořádné události – vědí, jak se chovat v dané situaci, nepřekážejí, drobnější problémy mohou zabezpečit sami.
- Proškolení zaměstnanci mohou sloužit jako zdroj informací o ochraně obyvatelstva pro členy své domácnosti a další lidi ze svého okolí.

Nevýhody:

- Uspořádání každého školení představuje pro zaměstnavatele **náklady navíc**.
- V případě konání školení během pracovní doby přinese snížení produktivity.
- Omezená kvalita školení vzhledem k možnosti nízké frekvence a krátkosti jednotlivých přednášek.
- Není možné každému dalšímu nově příchozímu zaměstnanci poskytnout dodatečné proškolení v tématech, která již byla probrána.
- Nízký zájem nebo nezájem zaměstnanců o danou problematiku.

7.2 Organizované besedy (přednášky) v místě bydliště

Formu vzdělávání pomocí organizovaných přednášek by uvítalo obyvatelstvo především v poproduktivním věku. Zřejmě je to dáno jednak již zmiňovaným dostatkem volného času u veřejnosti důchodového věku, který by lidé v produktivním věku na přednášky jen těžko hledali, dále větší péči a starostlivostí o sebe, která souvisí s volným časem a roste s věkem a v neposlední řadě faktor, který souvisí s předchozím, to je příležitost pro společenské setkání.[8]

Lidé obecně informace pro případ mimořádných událostí nevyhledávají, ale při podobné akci si uvědomují, že neznají správné postupy a začínají se aktivně zajímat o to, co dělat v nouzi.

Výhody:

- Existuje teoretická možnost, že se přednášky zúčastní veškeré dospělé obyvatelstvo.
- Lze využít bezplatné spolupráce s jednotkami požární ochrany (případně jednotkami dobrovolných hasičů obcí), které danou problematiku znají a lze je nalézt ve většině obcí České republiky.
- Pro občana školení neznamena finanční náklady, což pro některé může být dostatečnou motivací k účasti.
- Nemusí být nutnou podmínkou účast pouze dospělého obyvatelstva, ale mohou se ho zúčastnit všichni zájemci.
- Obec může uspořádat i praktická cvičení a ukázky zásahů různých jednotek, zpravidla složky IZS.

Nevýhody:

- Nutnost hradit lektory, pokud se nezaváže přednášky provést zdarma.
- Zvýšení nákladů pro obec, jsou-li přednášky zdarma, případně s občerstvením a informačními letáky.
- Obec nemusí disponovat dostatečně vhodnými prostorami pro pořádání přednášek, nutnost najímaní vhodných prostor.
- Různorodost posluchačů (například dospělí společně s dětmi) klade větší nároky na školitele, kteří musí zvolit vhodný způsob vysvětlení problematiky.
- O přednášku může projevit zájem jen velmi malá skupina obyvatel, nelze si nijak vynutit účast; účinnost provedení takové přednášky jen pro několik účastníků může být sporná.
- Nutný zájem o tyto akce ze strany obecního zastupitelstva. [28]

7.2.1 Projekt „Rady v nouzi“

Občanské sdružení Rescueinfo, které má sídlo v Pardubicích, nabízí obcím a zájmovým skupinám v rámci projektu „Rady v nouzi“ [29] uspořádání besedy o ochraně obyvatel a postupech při mimořádných událostech.

Průběh besedy

Beseda bývá realizována formou přednášky s možností dotazů posluchačů v celém jejím průběhu. Po skončení besedy je ponechán dostatek času pro diskusi. Celou besedu vede a témata přednáší jeden člověk. Další člen sdružení posluchačům ukazuje zalaminované plakáty, na kterých jsou nejdůležitější body probíraného tématu. Za samozřejmost považujeme zvolení takové formy besedy, aby byly informace co nejvíce srozumitelné a nedocházelo ke zbytečnému zahlcování posluchačů. Po skončení besedy jsou posluchači požádáni o vyplnění krátkých anonymních dotazníků, ve kterých zhodnotí celou besedu.

Kromě teoretické části má beseda také praktickou část. Při ní jsou posluchači seznámeni s potenciálními riziky, které hrozí v okolí jejich bydliště. Vše je ukazováno na detailní mapě se zakreslením zdrojů rizik a na digitální mapě záplavových území. Účastníkům besedy jsou dále předvedeny prostředky pro ochranu dýchacích cest a další prostředky, které jsou průběžně doplňovány.

Předchozí dvě formy vzdělávání dospělého obyvatelstva se mohou označit za neefektivnější a také za finančně méně nákladné. Následující možnosti patří mezi masovější, avšak zároveň nákladnější a pravděpodobně už ne tak účinné. [28]

7.3 Vývěsní tabule na veřejně přístupných místech a v dopravních prostředcích

Výhody:

- ✓ Viditelné pro všechny občany bez ohledu na věk, vzdělání, povolání apod.
- ✓ Není nutné platit nájemné za pronajímání ploch (v případě obecních vývěsek).
- ✓ V případě velkého zájmu informace, kde lze leták získat a vzít domů.
- ✓ Dostatečná doba pro důkladné přečtení vývěsek.
- ✓ Pestrá a zajímavá (netradiční) forma zpracování.

Nevýhody:

- Vysoké finanční náklady na tisk.
- Vandalové odstraní nebo znehodnotí letáky dřív, než si je stihnou ostatní prostudovat.
- Nejistá míra efektivnosti účinků informací.
- Problematiku nelze obsáhnout dostatečně do hloubky.
- Bez vysvětlení či dodatečného komentáře si mohou lidé informace vyložit jinak, nesprávně. [28]

7.3.1 Informační projekt „Bezpečné cestování“

Jedním ze základních úkolů Hasičského záchranného sboru ČR je předcházet možnému ohrožení životů, zdraví a majetku občanů. Je potřeba působit preventivně, protože pokud jsou občané informováni a dostatečně poučeni, pokud vědí, co jim hrozí a jak mají v případě krize jednat, tak se významně zmírňují i případné negativní následky a usnadňuje se řešení jakékoliv mimořádné události, ať se již jedná o požár, dopravní nehodu či teroristický útok.

Od února 2006 probíhá preventivní informační projekt „Bezpečné cestování“ [30], který organizuje Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR (MV – GŘ HZS ČR) ve spolupráci s Českými drahami, a.s. a Dopravním podnikem hl. m. Prahy, a.s.

Cílem tohoto projektu je zvýšit informovanost občanů cestujících v prostředcích hromadné dopravy a prohloubit jejich povědomí o možných nebezpečích a správném jednání v případě ohrožení nebo krizové situace.

V rámci projektu jsou umístěny informační materiály na reklamní a nereklamní plochy v autobusech, tramvajích, metru, ve vlacích a v prostorách vlakových nádraží Českých drah, a.s. a čekárnách městské hromadné dopravy.

Projekt „Bezpečné cestování“ je zatím realizován v prostorách a prostředcích hromadné dopravy v Praze, cestující vlakových souprav se s projektem setkají i na jiných místech republiky. Na základě ohlasů občanů a vyhodnocení této pilotní části projektu se pak bude rozvíjet i v dalších velkých městech v ČR.

Projekt „Bezpečné cestování“ prozatím není časově omezen, část informačních materiálů navíc zůstane trvale umístěna na viditelných místech v prostorech a prostředcích hromadné dopravy.

7.4 Informační materiály rozesílané poštou

Převážně negativní postoj k tomuto způsobu vzdělávání a zvyšování informovanosti veřejnosti je pravděpodobně dán množstvím nevyžádaných reklamních letáků, které denně veřejnost nachází ve svých poštovních schránkách a dlouhodobě se tak projevuje mírná averze obyvatelstva k jakýmkoli zasílaným informačním materiálům. [8]

O informační materiály rozesílané poštou by se více zajímali lidé v důchodovém věku žijících v malých obcích než poproduktivní obyvatelé měst, což je pravděpodobně dáno tím,

že lidé ve větších městech jsou podstatně více zahrnováni reklamními letáky než na vesnicích. Proto tedy větší nechuť k čemukoli rozesílanému poštou.

Sama žiji na vesnici a nám opravdu nechodí moc letáků. Myslím si však, že kdyby nám nějaké chodily, většina lidí se na ně ani nepodívá a hned je vyhodí do koše, přesto má tato forma vzdělávání i **výhody**:

- ✓ Doručení přímo do schránek, tudíž nehrozí nebezpečí, že by se k někomu informace nedostaly.
- ✓ Vytvoření podmínek pro „rodinné prodiskutování“ dané problematiky, pomoc zkušenějších (dospělí, rodiče) méně zkušeným (děti, starší lidé, důchodci).
- ✓ Využití tiskových materiálů k objasnění ve skupinách, např. v domově důchodců, v dětském domově apod.
- ✓ Letáky nemusí mít emoční náboj.
- ✓ Tento komunikační prostředek může být uschován a opakovaně se k němu lze vracet, proto je ideální jako zdroj telefonních čísel a adres.

7.4.1 Upoutávky před představením v kině

Výhody:

- ✓ Pravděpodobnost toho, že informace si vyslechnou všichni, kteří přišli do kina.
- ✓ Náklady na výrobu informačního šotu by mohly být částečně hrazeny z ceny vstupenky.
- ✓ Touto formou lze oslovit široké věkové spektrum diváků.
- ✓ Obrazové zpracování a doprovodný komentář zaujme víc než text.
- ✓ Součástí může být pozvání na přednášku pořádanou v obci (na obecním úřadě, ve škole, v klubovně hasičského záchranného sboru apod.).

Nevýhody:

- Kina nenavštěvuje tolik lidí, kolik by bylo třeba informovat a především u starších občanů by se tato forma minula účinkem.
- Časově a obsahově omezená délka šotu.
- Opět nelze zjistit účinnost, resp. účinek, jaký u diváků vyvolá (výjimečně by to šlo realizovat zpětným dotazem pomocí dotazníku, což by zase mohlo působit na mnoho návštěvníků rušivě a nepříznivě).
- Někteří chodí do kina na poslední chvíli, čímž ruší ostatní při sledování šotů. [28]

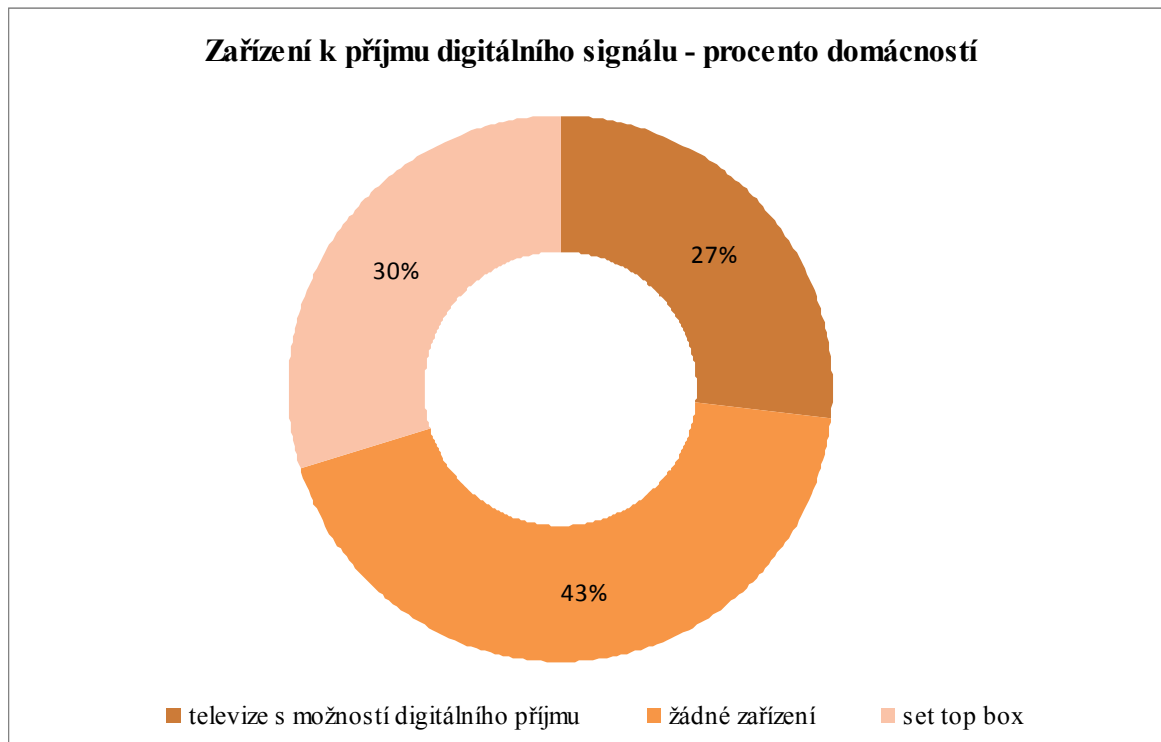
7.5 Instruktivně vzdělávací pořady ve veřejnoprávních prostředcích (TV, rozhlas, tisk)

Návrh edukace veřejnosti díky instruktivně vzdělávacím pořadům ve sdělovacích prostředcích by měl velmi pozitivní přístup. Vlivem dnešní méně aktivní společnosti je to ze všech možných aktivit a forem vzdělávání nejlepší způsob, který lidem zabere relativně nejméně času a zároveň dívání se na televizi či poslouchání rádia není vybočením z jejich každodenního způsobu života a tedy nejvíce vítaná forma jejich. [8]

Ve veřejnoprávních médiích je nutné vytvořit větší časový prostor k informování obyvatelstva o hrožících nebo vzniklých mimořádných událostech a jeho chování při jejich zvládnutí, ale i k preventivně výchovnému působení na obyvatelstvo.

Na základě průzkumu Českého statistického úřadu provedeného v roce 2009 bylo zjištěno, že více než polovina českých domácností přijímá televizní signál digitálně.

V oblastech s vyšší hustotou populace a v domácnostech s vyššími příjmy převažuje digitální přijímání televizního signálu, zatímco v domácnostech s nižšími příjmy a v oblastech s malou hustotou obyvatel převažují domácnosti, které přijímají televizní signál pouze analogově. [36]



Graf – Zařízení k příjmu digitálního signálu – procento domácností

Digitalizace televizního vysílání umožňuje veřejnoprávní televizi a soukromým televizím vysílat na několika kanálech. Rozšiřuje se nejen počet televizních operátorů, ale i jejich nabídka. Digitalizace se tak stává odrazovým můstkem pro to, aby se zásadním způsobem mohlo změnit vnímání televizoru. Televizor, díky novým technologiím, se z pasivního media pomalu stává aktivním společníkem. Téměř každý vlastní ať už televizi či rádio, proč by se teda prostřednictvím těchto sdělovacích prostředků nemohlo vzdělávání prosazovat. Digitalizace bude pokračovat, až bude dosaženo celkového pokrytí. Bylo by proto vhodné realizovat vzdělávání prostřednictvím televize v co nejkratším čase.

7.5.1 Krátké informační a vzdělávací šoty v televizi

V mnohých ohledech jsou shodné nebo velmi podobné s upoutávkami v kině, ale mají výhody v tom, že televizi sleduje podstatě více lidí všech věkových kategorií.

Výhody:

- ✓ Člověk zpravidla není rušen doma při sledování televize.
- ✓ Krátké informační šoty a zajímavé informace divák zhlédne.
- ✓ Možnost působení na jednotlivé skupiny obyvatelstva diferencovaně (zařazováním vzdělávacích a informačních šotů do různých pořadů – podle zaměření diváků, dětské pořady, pořady pro dospělé apod.).
- ✓ Veřejnoprávní televize může tyto šoty vysílat stejně jako v případě problematiky BESIP (bezpečnost silničního provozu).

Nevýhody:

- Není vždy zaručeno, že divák nepřepne na jiný kanál, pokud ho informace nezaujme.
- Problém se správným odhadem vysílacího času tak, aby se dívalo co nejvíc lidí.

- Délka informačního šotu, bude-li příliš dlouhý, bude to působit rušivě. [28]

7.5.1.1 Projekt „Štěstí přeje připraveným“

Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč podobná videa pod názvem „Štěstí přeje připraveným“ [31] vytvořil. Jak volat na tísňové linky, co dělat při požáru v domě, nebo jak se zachovat při dopravní nehodě, to jsou příklady témat dvouminutových spotů zmíněného seriálu, který atraktivní a zároveň poučnou formou informuje jak se správně zachovat při mimořádných událostech a jak jim pokud možno předejít.

Každý díl tohoto seriálu v současnosti podle odhadů sleduje přibližně 1 840 000 diváků v desítkách měst po celé republice. Umožňují to dohody MV – GŘ HZS ČR s celkem 58 provozovateli kabelových televizí, které dodávají televizní programy pro zhruba 2 300 000 diváků. Každý díl seriálu je na těchto kanálech vysílán 42x týdně a lidé tak mají šanci ho vidět a poučit se. Navíc v loňském roce byl seriál odvysílán v celostátní síti TV stanic RTA.

Všech 20 připravených klipů včetně verzí rozšířených o odborné komentáře je umístěno na webových stránkách Institutu ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč.

Klipy jsou dostupné také na webu vzdělávacího a informačního portálu Erudia, který slouží jako zdroj znalostí, informací a inspirace. Tento portál poskytuje prostor k osobnímu rozvoji, rozšíření všeobecných obzorů a konfrontaci názorů.

Preventivní seriál vzniká ve videostudiu Institutu ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč a na jeho realizaci se podílejí i další odborníci z MV – GŘ HZS ČR. Cílem tohoto projektu je přispět k informovanosti obyvatelstva a zvýšit tak připravenost občanů na nejrůznější druhy mimořádných událostí a na rizika, kterým mohou lidé každodenně čelit. Jednotlivé spoty přibližují nejrůznější témata z oblasti požární prevence a ochrany obyvatelstva a výstižnou a atraktivní formou divákům sdělují, jak rizikům předcházet a jak se zachovat v nejrůznějších krizových situacích.

Dosud byla zpracována tato témata: varovný signál, linky tísňového volání, evakuační zavazadlo, opuštění domácnosti, improvizovaná ochrana, požár v domě, dopravní nehoda, propan butan, nález zavazadla, požární hlásiče, vypalování trávy. Díky spolupráci s Policií ČR, Ministerstvem zahraničních věcí, zdravotnickými záchranáři a Českým červeným křížem vznikly i díly věnované resuscitaci, umělému dýchání, kapsářům, krádeži auta, krizovým situacím v zahraničí a záchraně tonoucího.



Obrázek 3 - Titulek Projektu „Štěstí přeje připraveným“

7.5.2 Tisk

Noviny jsou běžně dostupné každému občanovi, proto by se mohlo téma ochrany obyvatelstva objevovat i zde. Vkládáním pravidelného sloupku např.: „Co dělat, když zazní siréna?“, kde by si občan mohl přečíst a případně i vystříhnout informace. Osobně bych sloupky po nějakém časovém intervalu opakovala, aby si občan, který nestihl některou část, připomněl jak se má v různých krizových situacích zachovat. Určitě by prospělo dát nakonec sloupku soutěžní otázku, která by se ptala na informace z minulého článku. Výhru bych řešila drobným reklamním předmětem. Občan by si mohl správnou odpověď vyhledat a tím by se mu problematika dostala do vědomí.

Výhody:

- ✓ Mnoho lidí si kupuje noviny denně.
- ✓ Možnost vytvořit celý pravidelně vycházející seriál.
- ✓ Možnost speciálního čísla novin týkajícího se výhradně této tematiky.
- ✓ Možnost informování formou inzerce místního správního úřadu (zdarma nebo za sníženou taxu).
- ✓ Snadná archivace vybraných materiálů.

Nevýhody:

- Mnozí lidé mají pouze své oblíbené rubriky a zbytek novin nečtou.
- Stejně jako jiné tištěné materiály nemusí obsáhnout celý rozsah problému, a tudíž ani požadovaný efekt nemusí být dostatečný. [28]

7.5.3 Odkazy na stránky s touto problematikou na hlavních vyhledávacích portálech

Internet je rychle se rozvíjející fenomén a je stále přístupnější na různých místech. Podle průzkumu ČSU je v České republice k internetu připojena téměř polovina všech domácností. Nejrozšířenější typ připojení je vysokorychlostní bezdrátové, nalezneme ho u 40 % domácností, které jsou připojeny k internetu, což je velká změna za posledních 6 let, protože v roce 2003 i 2005 byla většina domácností připojena přes telefon [36]. Internet by měl ve vzdělávání figurovat na prvních místech. Občané tráví denně hodně času pročítáním nejrůznějších stránek a zúčastňují se diskuzí. Kvalitně zpracovaná a viditelná upoutávka na odkaz by upozornila na potřebné stránky i ty, kteří nemají o jejich existenci vůbec tušení. I zde by se občané zapojili do diskuzí a probírali témata týkající se ochrany obyvatelstva.

7.5.4 Teletext, textové zprávy a telefonní hovory

Teletext – je psaný systém využívající televizních přijímačů. Jeho využití je omezeno rozsahem zpráv. Potenciálními uživateli teletextu jsou občané, kteří již o stávající mimořádné události vědí z jiného zdroje.

Textové zprávy – ve spolupráci s mobilními operátory jsou v některých zemích, podobně jako nás, užívány textové zprávy (sms) k tomu, aby informovaly určité lidi nebo skupiny lidí, v určitých oblastech a v určité době. Tento systém je velmi efektivní, protože téměř každý občan má mobilní telefon a proto se zpráva vyslaná pomocí tohoto systému dostane k velkému počtu osob.

Telefonní hovory – v některých zemích je předem plánováno posílání nahrané zprávy vybraným lidem. V případě vzniku mimořádné události tyto zprávy obsahují informace o tom, jak se za dané situace chovat a jaká opatření je třeba přijmout. [38]

7.5.5 DVD a CD do domácností

Součástí našeho života je v dnešní době osobní počítač, který se objevuje u stále většího počtu populace. Celkově má v Česku počítač 54% domácností [36], což je více než dvojnásobek stavu v roce 2003. Před dvaceti lety mělo osobní počítač jen 1,2 procenta domácností. Nejvíce uživatelů počítače je mezi mladými (98%), mezi lidmi staršími než 55 let užívá pravidelně počítač méně než polovina. Za to 6 z 10 pracujících používá počítač v práci a 9 z 10 studentů používá počítač ve škole. Nejvíce uživatelů však zapíná svůj počítač doma. Na základě zmíněného průzkumu by vhodnou formou bylo rozdávání CD, DVD do domácností s problematikou ochrany obyvatelstva, protože tyto datové nosiče jsou přijatelné jednak svým jednoduchým ovládáním a jednak cenovou dostupností. Svým obsahem upoutají pozornost zejména v zajímavém grafickém zpracování, odkazy na internet. Lidé by si je mohli pouštět na svém stolním počítači, na notebooku nebo případně v DVD přehrávači.

7.5.6 Rozhlasové vysílání s touto problematikou

Výhody:

- ✓ Především v Českém rozhlase se vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva mohou věnovat celé pořady, případně seriál pořadů a diskusí.
- ✓ Český rozhlas spolupracuje s Českou televizí, což zvyšuje možnost informování občanů.
- ✓ Regionální rádia se mohou ve spolupráci s IZS zaměřit přímo na možná rizika regionu.
- ✓ Pomocí rozhlasu je snadné oslovit především specifickou část obyvatel, jako jsou ženy v domácnosti nebo senioři.

Nevýhody:

- Někteří využívají rádio pouze k vytvoření zvukové kulisy a neposlouchají obsah vysílání.
- Komerční rádia se nemohou věnovat vzdělávání touto formou v dostatečném rozsahu a při dostatečné pravidelnosti.

7.5.7 Plakáty, informační tabule podél silnic, velkoplošné obrazovky v ulicích velkých měst

Plakáty se využívají ke komunikaci s veřejností již po staletí. To znamená, že lidé je považují za obvyklý prostředek pro sdělování důležitých informací. Z hlediska jazyka a tónu je styl podobný jako u letáku. Delší doba vyvěšení plakátů (nejsou odstraněny ihned poté, co byl naplněn jejich účel) z nich činí ideální zdroj telefonních čísel a jiných informací (adres, čísel stránek teletextu, webových stránek apod.), kde se lidé mohou dozvědět o události další podrobnosti. Plakáty by bylo vhodné vyvěsit na úřední desce, jako součást důležitých sdělení pro občany. Dále ve školách, kde by je měli na očích nejen děti, ale i jejich rodiče, kteří chodí ať už na rodičovská sdružení nebo přímo vyzvedávají své dítě.

Velkoplošné obrazovky bývají umístěny v dopravních uzlech, kde si jich lidé povšimnou při čekání na svůj spoj. Především jsou umístěny ve velkých městech, kde si jich všimne více lidí a navíc barevným provedením dokáží dobře upoutat pozornost všech generací. Problémem u této formy je, že velkoplošné obrazovky či informační tabule podél silnic (billboardy) může sledovat pouze spolujezdec a pro velkou rychlost umožňují informovanost pouze v bodech. [28]

7.5.8 Krátké informační přednášky před rodičovským sdružením

Výhody:

- ✓ Rodičovská sdružení se konají pravidelně.
- ✓ Mají-li rodiče více dětí, přijdou mnohdy na schůzky oba.

Nevýhody:

- Rodiče mnohdy nechodí na třídní schůzky.
- Nechuť rodičů zdržet se na třídní schůzce déle, než je nezbytně nutné.
- Nedostatek prostoru pro vzdělávání všech rodičů.
- Problém, kdo by měl vůbec rodiče poučit.
- Při častém opakování může poučení omrzet. [28]

7.6 Projekt nazvaný „Národní centrum pro krizovou připravenost a výcvik složek IZS“

Na základě toho projektu, který byl jedním z hlavních témat konference Bezpečná Evropa [32], se začne s výstavbou budoucí Akademie Hasičského záchranného sboru ČR na bývalém královéhradeckém vojenském letišti ve Věkoších za přibližně dvě miliardy korun. Bude sloužit jako vzdělávací a výcvikové centrum s centralizovanou infrastrukturou pro jednotný celostátní systém vzdělávání a praktický výcvik složek IZS, který bude úzce propojený s aktuálními vědeckými a výzkumnými programy.

Má-li být Evropa bezpečná, musí být bezpečný každý její stát, který je povinen zajistit obyvatelstvu servis poskytující určitý komfort bezpečí, aby měl každý občan potřebné informace a ochranu v případě krizové situace. Proto potřebujeme kvalifikované a perfektně připravené záchranáře složek IZS, bezchybně fungující operační systém a dobře informovanou veřejnou správu, včetně starostů i těch nejmenších obcí.“ řekl genmjr. Ing. Miroslav Štěpán, generální ředitel HZS ČR.

Budoucí Akademie HZS ČR by měla integrovat dosavadní vzdělávací zařízení HZS ČR (výjimkou zůstane Odborné učiliště PO Brno-Líšeň), aby úroveň kvalifikace byla v celé ČR jednotná, a za uspořené náklady mohly výuka a praktický výcvik probíhat v moderně vybavených laboratořích a školních požárních stanicích, a součinnostní cvičení složek IZS na kvalitním polygonu v podmínkách blížících se reálným krizovým situacím. Zde bude také možné připravit perfektně fungující koordinaci složek IZS, účelnou komunikaci a řízení všech činností. Pro aktuální využití výsledků vědeckého bádání a výzkumu i jejich ověřování v praxi se do areálu akademie přestěhuje také Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč. Celý projekt navazuje na dlouhodobé cíle bezpečnostní strategie ČR a měl by přinést dokonalejší připravenost složek IZS. Gestorem projektu je MV-generální ředitelství HZS ČR.

7.6.1 Kontaktní a koordinační centra Policie ČR

Policie ČR také chystá svoje projekty „Kontaktní a koordinační centra a Mobilní kontaktní a koordinační centra“ (MKKC). V souladu s koncepcí ochrany obyvatelstva budou po celém území ČR zřízena kontaktní a koordinační centra, která by měla zajistit nepřetržitou pohotovost pro příjem ohlášení vzniku mimořádných událostí, jejich vyhodnocení a zásah, případně koordinaci při vzniku kalamitní situace. Zároveň by v centrech měli občané získat potřebné informace a v případě potřeby nalézt útočiště (ochranu a pomoc). Při vzniku krizových stavů budou centra sloužit jako prvotní zóna bezpečí s možností zajištění základních lidských potřeb. Podobnou funkci budou plnit MKKC s tím, že se mohou

operativně přesouvat a poskytovat občanům informace o ochraně před ohrožením nebo opatřeních k odstranění vzniklých následků mimořádných událostí přímo v daném místě. Pro větší akceschopnost Policie ČR, zejména v případě technologických nebo živelních katastrof, budou úkoly MKKC zajišťovat speciální motorová vozidla (Volkswagen Transporter 4Motion) s moderní informační a komunikační technikou a dalším specifickým vybavením (odolná výpočetní technika, kontejner první pomoci a první záchrany, osvětlovací zařízení, proměnná informační LED tabule, megafon, přístřešek, elektrocentrála). [32]

7.7 Sportovně vzdělávací aktivity realizované obcí nebo městem

Některé formy vzdělávání jsou účelné pouze pro jasně definované cílové skupiny a výsledkem je tedy výrazný rozdíl v přístupu. Větší zájem o tuto formu vzdělávání by projeвили lidé z menších obcí než lidé ve městech. To je velmi zajímavé a svědčí to o tom, že pokud by se tyto formy vzdělávání realizovaly, největší efekt by měly právě v obcích. Tak výraznou rozdílnost postojů se dá vysvětlit na jedné straně rostoucím celkovým nezájmem, netečností, odcizením a neexistencí sociální komunikace se zvyšujícím se počtem obyvatelstva a na straně druhé nedostatečným kulturním a sportovním vyžitím na vesnicích či jejich špatnou dosažitelností a zájmem o cokoli nového vytrhávajícího z tamního stereotypu. [8]

8 NÁVRH KAPESNÍHO PRŮVODCE

V praktické části bylo mým úkolem vytvoření vlastního návrhu kapesního průvodce pro ochranu obyvatelstva při vzniku mimořádné události. Průvodce bude mít vhodný formát v podobě skládačky, aby si ho každý mohl vložit do peněženky případně do dokladů. Příručka obsahuje obecné návody a doporučení, podle kterých by se měli lidé chovat a jednat, když se ocitnou v situaci ohrožení života a zdraví, majetku nebo životního prostředí v důsledku mimořádné události. Při vypracování příručky pro běžné obyvatelstvo jsem vycházela z nejdůležitějších informací, které by měli všichni znát. Snažila jsem se o jednoduché základní pokyny, které si myslím, že by každý mohl ovládat.

Nejdůležitější údaje a pokyny, které jsem do průvodce zařadila (viz příloha):

- Důležitá telefonní čísla
- Varování
- Když zazní siréna
- Co dělat, když bude nařízena evakuace
- Evakuační zavazadlo
- Co dělat při úniku nebezpečné látky
- Prostředky individuální ochrany

Při vytváření byly použity obrázky a informace z několika odkazů [33, 34, 35].

9 ZÁVĚR

Mimořádné události, ať chceme nebo nechceme, budou součástí našeho života stále častěji. Musíme být schopni se na ně řádně připravit a vědět, jak se správně zachovat při jejich vzniku. Člověk prochází složitým vývojem a neustále se zdokonaluje, získává znalosti, učí se novým dovednostem a osvojuje si návyky.

Nejvíce vnímavé jsou však děti, proto by vzdělávání v ochraně obyvatelstva mělo začít právě u nich. Je zřejmé, že podstatnou změnu ve vzdělávání představuje zařazení tematiky ochrana člověka za mimořádných událostí do učebních dokumentů pro základní, střední a vyšší odborné školy a do učebních dokumentů pro speciální školy, a to v rozsahu nejméně 6 vyučovacích hodin ročně v každém ročníku. Pokroku se dosahuje hlavně prosazováním výuky Ochrany člověka za mimořádných událostí.

Podle Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020 by se mělo v letošním roce uskutečnit zařazení studijního programu do pedagogických VŠ „Ochrana člověka za MU“. Budoucí učitelé by tak po absolvování tohoto programu získali vzdělání, které by dále uplatňovali při své praxi ve školství. Tím by se postupně dosáhlo vyplnění rezerv ve vzdělávání ochrany obyvatelstva, protože ve škole strávíme téměř čtvrtinu svého života.

Ovšem nejpočetnější skupinu obyvatelstva, kterou je potřeba vzdělávat v této problematice, jsou běžní občané (pracující či lidé v důchodovém věku) a těm musíme věnovat značnou pozornost.

Ve své práci jsem se podívala, jak tuto problematiku řeší okolní státy. Osobně bych nejvíce vyzdvihla Rakousko, které má opravdu zájem o to, aby jeho obyvatelstvo bylo skutečně připraveno na mimořádné události. Snaží se je motivovat a občané se sami zabývají vlastním sebevzděláváním.

Občan ČR jako základní prvek systému je nedostatečně připraven k sebeochraně a vzájemné pomoci. Otázkou stále zůstává, jak tento fakt změnit. Popsala jsem několik způsobů a forem, které by se mohly realizovat, případně realizovány již jsou. Především jsem zhodnotila stránku z hlediska financí a možného zájmu občanů. Jako nejpříjemnější formu bych vybrala vzdělávání pomocí osobního počítače, internetu, televize a mobilního telefonu, neboť tyto prostředky většina lidí vlastní a používá. Pro starší obyvatele by byla však zřejmě vhodnější vzdělávání v ochraně obyvatelstva způsobem organizování různých besed a přednášek. Například by bylo dobré oslovit kluby seniorů, v rámci kterých by se občané důchodového věku zapojili do této problematiky.

V letošním roce by podle harmonogramu opatření ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020 měl být realizován bod osmý. To znamená vytvoření Programu výchovy a vzdělávání obyvatelstva k jeho bezpečnosti a ochraně při mimořádných událostech a krizových situacích. Za tuto skutečnost nese odpovědnost Ministerstvo vnitra.

Zřejmě bude záležet na dostatku finančních a materiálních zdrojů, ale také na motivaci včetně dostatečné odborné připravenosti zainteresovaných pracovníků. Nesmíme zapomenout na hospodářskou krizi, která tento problém jistě ovlivňuje, ovšem vytvoření programu by se nemělo odkládat, pokud má být dosaženo co nejlepšího výsledku.

Průzkum ukazuje, že obyvatelé naší země mají zájem o to, aby byli lépe informováni a získali více znalostí. Ovšem nestačí jen tvrzení, že chtějí být více informováni, nýbrž se musí sami zapojit a chtít se v této oblasti vzdělávat. Jedině tak dosáhneme požadovaného cíle a v budoucnu se dokážeme lépe zachovat v případě ohrožení.

10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ŠILHÁNEK, Bohumil, DVOŘÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. 1. vyd. Praha 3 : MV – GŘ HZS ČR, 2003. 176 s. ISBN 80-86640-12-4.
- [2] Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému
- [3] Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení
- [4] Vyhláška MV č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů OO
- [5] Zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky
- [6] Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020, schválená usnesením vlády ČR ze dne 25. února 2008 č. 165, MV – GŘ HZS ČR, Praha, 2008, ISBN 978-80-86640-91-4
- [7] ŠAFR, Gustav. *Máme požadované znalosti a dovednosti v oblasti ochrany obyvatelstva za nevojenských ohrožení?*. Krizový management, INTERPROTEC 2008. Brno: UO, 2008. ISBN 978-80-7231-510-9, s. 380 - 384.
- [8] LUKÁŠKOVÁ, Lenka. *Zájem občanů o ochranu obyvatelstva roste u nás i v Evropské unii*. Informační zpravodaj Institutu ochrany obyvatelstva. 2004, vol. 15, s. 17-33
- [9] ROUDNÝ, Radim, LINHART, Petr. *Krizový management I*. [s. l.] : [s. n.], 2005. 97 s. ISBN 80-7194-674-5
- [10] *SI.PRO.CI: Interregional response to natural and man-made catastrophes* [online]. 2002, [cit. 2010-02-04]. Materiály projektu EU. Aj. Dostupný z WWW: <<http://www.siproci.net>>, <<http://www.interreg3c.net>>
- [11] LINHART, Petr, ŠILHÁNEK, Bohumil. *Vzdělávání v ochraně obyvatelstva v Evropě*. Praha: MV – GŘ HZS ČR, 2006. 98 s. ISBN 80-86640-67-1.
- [12] LINHART, Petr, ŠILHÁNEK, Bohumil. *Ochrana obyvatelstva v Evropě*. 1. vyd. Praha 4 : MV – GŘ HZS ČR, 2005. 196 s. ISBN 80-86640-55-8.
- [13] ŠILHÁNEK, Bohumil. *Vzdělávání v civilní ochraně na Slovensku*. *Časopis 112* [online]. 2006, č. 9 [cit. 2009-12-09]. Dostupný z WWW: <<http://web.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/112/2006/zari/silhanek.html>>.
- [14] VYKOUKAL, Jaroslav, NITRA, Josef. *Centrum vzdělávání pod Nízkými Tatrami*. *Časopis 112* [online]. 2005, č. 9 [cit. 2009-12-09]. Dostupný z WWW: <<http://web.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/112/2005/zari/vykouknitra.html>>
- [15] *MV Slovenskej republiky* [online]. 2007 [cit. 2009-12-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.minv.sk/?vzdelavanie-3>>.
- [16] BÁRTÍKOVÁ, G. *Ochrana obyvatelstva ve světě*. Praha: MV ČR, 2002 Dostupný z WWW : <<http://web.mvcr.cz/archiv2008/nato/zpravy/ochrana.html>>
- [17] NOVÝ, Petr. *Krizové řízení v jiných zemích* [online]. [2009] [cit. 2009-12-27]. Dostupný z WWW: <http://www.hid.cz/clanky/krizove_rizeni_jinde.html>.
- [18] ŠILHÁNEK, Bohumil. *Nevládní subjekty činné v ochraně obyvatelstva v Rakousku*. *Časopis 112* [online]. 2008, roč. 7, č. 3 [cit. 2009-12-26]. Dostupný z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/112/2008/brezen/strana_18.html>.
- [19] ŠILHÁNEK, Bohumil. *Bezpečnostní informační střediska*. *Monitor zahraničního odborného tisku* [online]. 2006, roč. 12, č. 2 [cit. 2009-12-26], s. 11-12. Dostupný z WWW: <<http://www.ioolb.cz/docs/publikace/MON206.pdf>>
- [20] *Sicherheitsinformationszentrum* [online]. [2009] [cit. 2009-12-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.siz.cc/bund>>

- [21] ŠILHÁNEK, Bohumil. Polsko: Současné právní vymezení ochrany obyvatelstva. *Monitor zahraničního odborného tisku* [online]. 2008, roč. 14, č. 1 [cit. 2009-12-27], s. 3-4. Dostupný z WWW: <<http://www.iolb.cz/docs/publikace/MON108.pdf>>
- [22] ŠILHÁNEK, Bohumil. Polsko: Vzdělávání v civilní obraně. *Monitor zahraničního odborného tisku* [online]. 2009, roč. 15, č. 1 [cit. 2009-12-27], s. 5-6. Dostupný z WWW: <<http://www.iolb.cz/docs/publikace/MON109.pdf>>.
- [23] LINHART, Petr. Ochrana obyvatelstva v Německu. *Časopis 112* [online]. 2004, roč. 3, č. 7 [cit. 2009-12-26]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/2003/casopisy/112/0407/linhart.pdf>>
- [24] Übungsserie LÜKEX [online]. 2009, 21. 01. 2010 [cit. 2010-02-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.denis.bund.de/luekex/>>
- [25] BERÁNKOVÁ, Ija. Výzkumné středisko civilní ochrany. *Monitor zahraničního odborného tisku* [online]. 2004, roč. 10, č. 4 [cit. 2009-12-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.iolb.cz/docs/publikace/MON404.pdf>>.
- [26] BERÁNKOVÁ, Ija. Středisko nouzových opatření a nouzového plánování. *Monitor zahraničního odborného tisku* [online]. 2004, roč. 10, č. 4 [cit. 2009-12-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.iolb.cz/docs/publikace/MON404.pdf>>.
- [27] Für den Notfall vorgesorgt (Broschüre) [online]. 2009 [cit. 2009-12-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.bbk.bund.de>>
- [28] MIKA, Otakar Jiří. Informovanost obyvatelstva a jejich připravenost na zvládání mimořádných událostí. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulta. České Budějovice: [s. n.], 2008. 68 s. ISBN 978-80-7394-111-6.
- [29] Beseda pro obyvatele „Rady v nouzi“ [online]. 2007 [cit. 2009-11-24]. Dostupný z WWW: <<http://radyvnuzi.rescueinfo.org>>
- [30] Kampaň bezpečné cestování: Informační projekt „Bezpečné cestování“ [online]. 2008 [cit. 2009-11-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.hzscr.cz/clanek/informacni-projekt-bezpecne-cestovani.aspx>>.
- [31] KOPÁČEK, Petr. Projekt „Šťěstí přeje připraveným“ se úspěšně rozvíjí [online]. 2008 [cit. 2009-10-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.hzscr.cz/clanek/projekt-stesti-preje-pripravenym-se-uspesne-rozviiji.aspx>>.
- [32] CIKHARTOVÁ, Zuzana. Bezpečná Evropa. *Časopis 112* [online]., roč. VIII, č. 11/2009 [cit.2009-12-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.hzscr.cz/>>.
- [33] Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. c2008 , [cit. 2010-02-12]. Cs. Dostupný z WWW: <<http://www.hzscr.cz/>>.
- [34] Oficiální stránky Asociace Záchranný kruh o. s. Dostupný z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/>>
- [35] Oficiální stránky městské části Brno-sever [online]. 1995-2009 [cit. 2010-02-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.sever.brno.cz/urad/ochrana-obyvatelstva/>>.
- [36] Odbor statistik rozvoje společnosti, Český statistický úřad. Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci v roce 2009. Praha: [s.n.], 2009. Dostupný z WWW: <http://czso.cz/csu/redakce.nsf/i/domacnosti_a_jednotlivci>. ISBN 978-80-250-1994-8.
- [37] Zpráva o zjišťování faktů, Projekt SI.PRO.CI : Mezuregionální reakce na přírodní a člověkem způsobené katastrofy. 2007
- [38] Evropská strategie pro komunikaci s obyvatelstvem v oblasti civilní ochrany, Projekt SI.PRO.CI. Itálie. 2007

11 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ASBÖ	Arbeiter-Samariter-Bund Österreich (Pracovní samaritánský svaz Rakouska)
BBK	Bundesamt für Bevölkerungsschutz und Katastrophenhilfe (Spolkový úřad pro ochranu obyvatelstva a pomoc při katastrofách)
BESIP	Bezpečnost silničního provozu
CBRN zbraně	chemické, biologické, radiační, nukleární zbraně
CD	Compact disc
CO	Civilní ochrana
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
ČSR	Československá republika
ČSU	Český statistický úřad
DVD	Digital Video Disc
EU	Evropská unie
HZS ČR	Hasičský záchranný sbor České republiky
ICO ČR	Institut civilní ochrany České republiky
IZS	Integrovaný záchranný systém
JUHÖ	Johanniter-Unfall-Hilfe in Österreich (Johanitánská úrazová pomoc v Rakousku)
Koncepce 2006/2015	Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015
KS	krizová situace
LÜKEX	Länder Übergreifende Krisenmanagement Übung
MHDA	Malteser Hospitaldienst Austria (Maltézská nemocniční služba Rakousko)
MKKC	Kontaktní a koordinační centra a Mobilní kontaktní a koordinační centra
MŠMT	Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy
MU	mimořádná událost
MV	Ministerstvo vnitra
MV – GŘ HZS ČR	Ministerstvo vnitra – generální ředitelství HZS ČR
NBC – ochrana	radiační, biologická a chemická ochrana
ÖFV	Österreichischer Feuerverband (Rakouský požární svaz)
OPCW	Organizace pro zákaz chemických zbraní
ÖRK	Österreichisches Rotes Kreuz (Rakouský Červený kříž)
ÖZSV	Österreichischer Zivilschutzverband (Rakouský svaz civilní ochrany)
PaPFO	právníkové a podnikající fyzické osoby
PO	Požární ochrana
TV	televize
Úřad NDGDM	Úřad Národního krizového managementu Maďarska
USA	Spojené státy americké
VTÚ CO	Vzdělávací a technický ústav civilní ochrany

KAPESNÍ PRŮVODCE

pro ochranu obyvatelstva při vzniku mimořádné události



DŮLEŽITÁ TELEFONNÍ ČÍSLA

- 150** Hasiči
- 155** Záchránná služba
- 158** Policie
- 156** Městská policie
- 112** Mezinárodní tísňová linka

Při předávání na telefonní čísla tísňového volání uveďte:

Co se stalo. Kde se to stalo.

Své jméno a číslo telefonu, odkud voláte.

Po ukončení hovoru vyčkejte na zpětný telefonát, kterým si operační pracovník ověří pravdivost nahlášené zprávy.

Obecní úřad tel.č.:

Místo nouzového ubytování:

Evakuační středisko tel.č.:

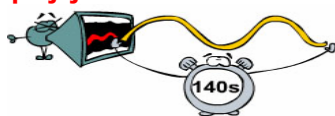
VAROVÁNÍ

V ČR je **jeden varovný signál.**

V případě hrozby nebo vzniku mimořádné události budete varováni především prostřednictvím varovného signálu **všeobecná výstraha.**

→ vysílán třikrát po sobě v cca třiminutových intervalech, může být doprovázen verbální zprávou (**kolísavý tón po dobu 140s**).

Vyhlašuje se **při bezprostředním ohrožení mimořádnou událostí nebo při jejím nenadálém vzniku.**



KDYŽ ZAZNÍ SIRÉNA

- Zůstaňte doma, popřípadě vstupte do nejbližší budovy v místě, kde se nacházíte.**
- Uzavřete a utěsněte okna, dveře, větrací otvory.**
- Cítíte-li zápach, přiložte na nos a ústa kapesník či jinou tkaninu.**
- Zapněte rozhlas nebo televizi.**
- Dodržujte pokyny vysílané v rádiu a televizi, řídících nebo bezpečnostních složek.**
- Telefonujte jen v nezbytném případě!**

Nezatěžujte telefonní linky!!!



CO DĚLAT, KDYŽ BUDE NAŘÍZENA EVAKUACE



- Uhasťte otevřený oheň v topidlech.**
- Vypněte elektrické spotřebiče (mimo ledničky a mrazničky).**
- Uzavřete přívod vody a plynu.**
- Ověřte, zda i sousedé vědí, že mají opustit byt.**
- Dětem vložte do kapsy oděv cedulku se jménem a adresou.**
- Kočky a psy si vezměte s sebou, exotická zvířata zanechte doma předzásobené krmivem a vodou.**
- Vezměte **evakuační zavazadlo**, uzamkněte byt a dostavte se na určené evakuační středisko nebo oznamte řídícím orgánům místo dočasného ubytování a kontakt na Vás.**

EVAKUAČNÍ ZAVAZADLO

- poslouží kufr, cestovní taška, batoh apod.**
- zavazadlo označte svým jménem a adresou.**
- základní trvanlivé potraviny, nejlépe v konzervách, dobře zabalený chléb, pečivo a hlavně balenou pitnou vodu,**
- předměty denní potřeby, jídelní misku a příbor,**
- osobní doklady, peníze, pojistné smlouvy a cennosti,**
- přenosné rádio s rezervními bateriemi,**
- toaletní a hygienické potřeby, léky, svítilnu,**
- náhradní prádlo, oděv, obuv, pláštěnku, spací pytel nebo přikrývku, kapesní nůž, zápalky, šití a další drobnosti,**
- malým dětem přibalit jmenovku s adresou, hry, knihy a jiné oblíbené věci.**

CO DĚLAT PŘI ÚNIKU NEBEZPEČNÉ LÁTKY

- Při úniku opusťte co nejrychleji nebezpečný prostor směrem proti větru či kolmo na směr přízemního větru.**
- Ukryjte se.**
- Oznamte vše na tísňovou linku 150 nebo 112.**
- Zachovejte klid a rozvahu, pomozte do úkrytu dětem a starým osobám.**
- Máte-li nějaké zdravotní potíže, použijte prostředky individuální ochrany.**
- Řiďte se pokyny zasahujících složek pro další postup činností, poslouchajte rozhlas, televizi či místní hlášení o situaci.**
- Další informace o mimořádných událostech v místě Vašeho bydliště naleznete na stránkách <http://www.hzscr.cz/>**



PROSTŘEDKY INDIVIDUÁLNÍ OCHRANY

- použijte pro ochranu povrchu těla a dýchacích cest, aby nedošlo k jejich přímému kontaktu s nebezpečnou látkou.**
- dých. cesty** – na nos a ústa přiložte navlhčenou roušku vytvořenou z ručníku, kapesníku, buničité vaty či jiného vhodného materiálu.
- oči** – na oči nasadte uzavřené brýle, např. potápěčské, lyžařské
- hlava, krk** – na hlavu si dejte čepici, kuklu, přilbu, šálu.
- další části těla** – oblečte si uzavřený oblek, kombinézu, pláštěnku.
- ruce** – na ruce si dejte rukavice gumové nebo kožené, igelitové sáčky.
- nohy** – na nechráněné části si oblečte dlouhé kalhoty, obujte si vhodné vysoké boty nebo použijte igelitové sáčky.